

PRAŽSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Písemná práce k bakalářské zkoušce

BUDOVÁNÍ OBČANSKÉ KOMUNITY V OBCÍCH SE SATELITNÍM OSÍDLENÍM

STUDIJNÍ PROGRAM: Sociální politika a sociální práce

STUDIJNÍ OBOR: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

VEDOUCÍ PRÁCE: PhDr. Jana Šturzová, Ph.D.

VYPRACOVALA: Monika Kaličiaková, 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou práci k bakalářské zkoušce vypracovala samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

.....

V Hovorčovicích, dne 25. dubna 2007

Poděkování

Dovoluji si vyslovit poděkování vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Šturzové, Ph.D. za její neutuchající rozhled a odbornou pomoc. Mé poděkování patří i MUDr. Olze Dostálové za korekce textu. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mému manželovi nejen za to, že mi umožnil studovat na této škole a podporoval mne ve studiu, ale především za to, že se věnoval našemu synovi v čase, který jsem já věnovala studiu a bakalářské práci.

Obsah

ÚVOD	5
1 OSOBNÍ MOTIVACE K VÝBĚRU TÉMATU	7
2 VYMEZENÍ POJMŮ	9
3 DOMOV JAKO TEORETICKÝ PROBLÉM	12
3.1 Filosofická část – fenomén domova	12
3.2 Tradiční společnost versus moderní společnost	15
3.3 Občanská komunita	16
3.4 Změny v rozmístění a koncentraci obyvatelstva v ČR v letech 1961-2001	18
3.5 Rozkrytí problematiky obcí se satelitním osídlením	20
3.6 Sociální rizika života obcí se satelitním osídlením	24
3.7 Shrnutí.....	25
4 NAVRHOVANÝ POSTUP BUDOVÁNÍ OBČANSKÉ KOMUNITY V OBCÍCH SE SATELITNÍM OSÍDLENÍM.....	26
4.1 Navrhovaný postup z pohledu sociální práce	26
4.1.1 Komunitní práce.....	26
4.1.2 Komunitní pracovník	28
4.1.3 Komunitní centrum	28
4.1.4 Mateřské centrum.....	29
4.2 Navrhovaný postup z pohledu obce.....	31
4.2.1 Územní plán	31
4.2.2 Motivace občanů k trvalému bydlišti v obci.....	32
4.2.3 Techniky k zapojení občanů do změny situace v obci.....	32
4.2.4 Podpora projektů.....	35
4.3 Navrhovaný postup z pohledu občana.....	36
4.4 Shrnutí.....	37
5 NÁVRH PROJEKTU - KOMUNITNÍ CENTRUM V HOVORČOVICÍCH.....	39
5.1 Uvedení do problematiky projektu	40
5.2 Metody a postupy.....	41
5.3 Záměr projektu.....	41
5.4 Místo realizace projektového záměru	42
5.5 Cíl projektu	44
5.6 Cílová skupina	44
5.7 Předpokládaná doba realizace a náklady projektu.....	45
5.8 Kde žádat o grant	45
5.9 Shrnutí.....	47
6 ZÁVĚR	49
Soupis bibliografických citací	51
Přílohy	54

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se opírá jednak o poznatky odborníků psychologie, sociologie a filosofie, jednak o mé poznatky ze studia sociální práce a v neposlední řadě o mé vlastní zkušenosti.

Prvořadým úkolem této bakalářské práce je snaha upozornit na dopady a problémy, které přináší intenzivní výstavba satelitních městeček pro dotčené obce a občany, kteří v nich žijí.

V Čechách se s novodobým jevem satelitních městeček teprve seznamujeme. Z médií se dozvídáme pouze střípky informací o tom, jaký život v satelitním městečku či v obci se satelitním osídlením opravdu je. V souvislosti s pojmem satelitní městečka jsou stále častěji uváděny pojmy: ztráta identity, ztráta místa, vykořenění a izolace, jimiž jsou vyjadřovány pocity a životní zkušenosti nových obyvatel obcí. Cílem této bakalářské práce je jednak zamyšlení nad příčinami takových postojů a jejich vlivu na zvýšení rizika výskytu sociálně patologických jevů a jednak navržení postupů jak stávající situaci v obcích se satelitním osídlením změnit.

Předložená bakalářská práce je rozdělena do části, teoretické a praktické.

Teoretická část je zaměřena na ozřejmění pojmů, jako např. fenomén domova, občanská komunita, komunitní práce a komunitní centrum, na základě publikací, které považuji za zásadní pro témata této bakalářské práce. V této části mimo jiné uvádím popis změn v rozmístění a koncentraci obyvatelstva v České republice a charakteristiku stávající situace v satelitních městečkách. V teoretické části jsem se pokusila o analýzu dané problematiky z vyžitím poznatků a názorů nejen odborníků ze sféry sociální práce, sociologie a filosofie, ale také architektů a realitních makléřů.

V praktické části jsem se zaměřila na získané teoretické poznatky a snažila se je propojit do praktických nápadů projektu. Navrhuji několik možností postavených na pilířích komunitní práce, které by mohly napomoci stávající situaci v obcích se satelitním osídlením změnit. Snažila jsem se pojmout danou problematiku celistvě a proto navrhuji možnosti řešení na poli sociální práce, obecního zastupitelstva a v neposlední řadě i občanů samotných. Nebylo v mých silách a ani nebylo záměrem této bakalářské práce, provést potřebný metodologicky praktický výzkum v konkrétní obci. Nicméně v závěru bakalářské práce předkládám nástin projektu „Komunitní centrum v Hovorčovicích“, který bych v budoucnu ráda realizovala.

Pro jednodušší orientaci v textu jsem ke každé kapitole vypracovala shrnutí, ve kterém rekapituluji získané poznatky a předkládám závěry, ke kterým jsem na jejich základě dospěla. Součástí bakalářské práce jsou dva typy příloh. Prvním typem jsou přílohy, stažené z internetu v návaznosti na daná témata. Druhým typem jsou přílohy, jež jsem navrhla a spadají do navrhovaných postupů, jak danou problematiku řešit.

1 OSOBNÍ MOTIVACE K VÝBĚRU TÉMATU

Téma domova, pospolitosti a občanské komunity, jemuž se věnuji v této práci, mne zaujalo svou důležitostí v době, kdy jsem se osobně seznámila s životem v obci se satelitním osídlením.

Musím přiznat, že jsem ještě před několika lety o významu slova „domov“ moc nepřemýšlela. Byla jsem přesvědčená, že „domov“ je zásadním pojmem, o jehož významu nepochybuje dítě - natož dospělý. Svůj domov jsem brala s každodenní samozřejmostí, kde k hlubšímu zamyšlení nebyl čas, prostor ani důvod. Před sedmi lety jsem se však přestěhovala z města na severu Čech za svým mužem do malé vesničky na okraji Prahy. Ráda bych podotkla, že jsem se této změny neobávala. Stěhovala jsem se z malého panelákového bytu do rodinného domu se zahradou. Neviděla jsem důvod, proč bych si na novém místě nezvykla a proč bych jej nepovažovala za svůj nový domov. Víím, že se lidé stěhovali v minulosti, stěhují se v současnosti a zajisté se stěhovat budou i v budoucnosti. Přesto i po několika letech jsou mé pocity „zmatené“. Ještě dnes se ve svém novém domově cítím „nějak“ nespokojená a ze dne na den bych byla ochotná se vrátit do panelového bytu ve svém rodišti. Jako by mi nový domov nepřiřostl k srdci. Často jsem přemýšlela, čím to je? Jsme opravdu doma tam, kde žijeme, bydlíme a kde máme své trvalé bydliště - nebo je podstata domova úplně v něčem jiném? Co dělá domov domovem? Může člověk něčím přispět k tomu, aby se na novém místě cítil „jako doma“? Pokud ano, tak čím? Vyplývá pocit vykořenění či izolace z jedince samotného nebo souvisí se společenstvím, ve kterém žije? Existují způsoby, jak pocity nespokojenosti zmírnit? Jak s výše uvedeným souvisí pojmy společenství, komunita a pospolitost?

V této práci jsem se chtěla nad výše uvedenými otázkami hlouběji zamyslet a pokusila jsem se nalézt na tyto otázky odpovědi. Při těchto úvahách jsem

se seznámila s fenoménem překotné výstavby domů v satelitních městečkách s rychlý růst obcí bez jakýchkoliv kontextů a souvislostí. Snažila jsem se rozkrýt, jak taková výstavba může působit na život jedince, rodin i celých obcí. Kladla jsem si otázku, zda nemůže být příčinou zvýšeného výskytu sociálně patologických jevů.

Ráda bych se alespoň částečně podílela na změně nejenom mé situace, ale i na změně problematické situace obce, ve které žiji. Proto jsem doplnila tuto bakalářskou práci praktickými postupy, metodami a technikami, o kterých si myslím, že by v ideálním případě mohly přinést pozitivní výsledky, čímž by mohly zlepšit podmínky pro spokojenější život v obcích. Všechny mé návrhy vycházejí z odborné literatury, jež se k uváděným tématům váže.

Mým cílem je vypracování projektu v obci Hovorčovice, který by v praxi fungoval. K vypracování fungujícího projektu mi ale chyběl - a v současné době stále chybí - tým lidí, s nimiž bych na realizaci projektu mohla spolupracovat. Doufám, že se mi podaří tuto překážku překonat a věřím, že by k tomu mohla přispět i má bakalářská práce.

2 VYMEZENÍ POJMŮ

Klíčovými pojmy této práce jsou: domov, pospolitost, komunita, komunitní práce, komunitní centrum. Mezi pojetím jednotlivých autorů nejsou výrazné rozdíly a odlišnosti, naopak se v definování pojmů shodují.

DOMOV:

„Chráněné, bezpečné místo, ke kterému většinu lidí v naší kultuře váže silná emocionální vazba; zároveň místo intimního kontaktu s nejbližšími lidmi“ (MATOUŠEK, 2003a, s.57).

„Domov je to, co je člověku nanejvýš blízké, co obvykle vzbuzuje lásku k vlasti. F.Holderlin spojoval přiblížení se domovu (domovině) s návratem bohů, do „ohně bytí“. Na půdě domova se nalézá pravda, již lze naslouchat a vyjadřovat; pravou existenci lze nalézt jen v určité domovině. Zde člověk vytváří své dějiny. Doma se dostáváme do blízkosti původu, počátku, pramene, blízko k radosti, posvátnému, k myšlení bytí. Ze země je třeba učinit domov, v němž si klademe otázku bytí, opatrujeme tajemství bytí (M.Heidegger). Básník, myslitel se vrací domů jako k prameni bytí, hledá původní domovinu, vždyť je blízko počátku, základu, zdroji bytí, je blízko sobě samému. Charakterem našeho pobývání na Zemi může být navracení domů, péče o rodnou zem, přemýšlení o způsobu našeho vlastního bytí. Když bydlíme v blízkosti zdroje bytí, můžeme poznat bytnost domoviny. Už podle G.W.F.Hegela máme ve světě hledat svůj domov a vracet se tak k našemu „nejvnitřnějšímu já“. – Autentické myšlení může vést k původnímu domovu, k překonání odcizení člověka a světa“ (OLŠOVSKÝ, 2005, s.42).

POSPOLITOST:

„Je pojem blízky pojmu miestní komunita a označujúci malé, tradičné, neformálne komunikujúce skupiny“ (MATOUŠEK, 2003a, s.223).

KOMUNITA:

„Je v širšom smyslu prirodzené spoločenstvo v určitej lokalite alebo skupina ľudí sdieľajúcich spoločné zájmy, termín pro lidské spoločenství, např. sousedství, zaměstnanci určité organizace aj.“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s.267).

„Komunita – obecně: jakékoliv relativně stálé sdružení lidí v jednom sociálním útvaru. Výraz je chápaný, ve shodě s angl. community a německým překladem jako obec v nejširším slova smyslu. Termín je naplňován různými obsahy jako společnost, sociální organizace, sociální systém, vesnice, město, národ, lokální útvar osídlení, atp.“ (GEIST, 2000, s.126).

„Spoločenstvo ľudí žijúcich či kooperujúcich v jednej institúcii alebo jednej lokalite. Komunita má svoju atmosféru, své spôsoby komunikácie, svoju hranicu, ktorá je viac alebo menej propustná včii okolí“ (MATOUŠEK, 2003a, s.93).

MÍSTNÍ KOMUNITA:

„Místní komunita uspokojuje potrebu blízkosti, intimity, rozšířeného domova. Lidstvo žilo po většinu svého vývoje v malých, intenzivně spolupracujících společenstvích, jež se v době moderní a pozdější fragmentovala do komunit, které mají jen jeden nebo několik znaků archaické komunity. Například moderní velkoměstská sídliště jsou nazývána ložnicovými komunitami, protože lidé do nich převážně jezdí jen přespávat“ (MATOUŠEK, 2003a, s.93).

KOMUNITNÍ PRÁCE:

„Proces pomáhající lidem, aby společnou aktivitou vyřešili problém místní komunity, případně zlepšili podmínky svého života v komunitě. Tento proces obvykle vyžaduje účast profesionálních sociálních pracovníků“ (MATOUŠEK, 2003a, s.94).

„Cílem komunitní práce bývá nejčastěji ovlivňování sociálních změn v určité lokalitě nebo organizaci utvářením žádoucích vztahů mezi skupinami existujícími v dané komunitě, a to nejlépe tak, aby sami členové této komunity tyto změny žádali a uskutečňovali“ (HARTL, 1997, s.68).

KOMUNITNÍ CENTRUM:

„Zařízení poskytující ambulantní programy, o něž je v místní komunitě zájem a jejichž cílem je vzdělávání, pěstování zájmů, občanská svépomoc či řešení určitého problému. Komunitní centrum obvykle reaguje svými prvními programy na nejpálčivější místní sociální problémy“ (MATOUŠEK, 2003a, s.93).

3 DOMOV JAKO TEORETICKÝ PROBLÉM

3.1 Filosofická část – fenomén domova

Myslím, že na počátku je důležité rozumět tomu, co pro člověka domov znamená, co jej tvoří, co dělá domov domovem, abychom porozuměli tomu, co je třeba udělat proto, aby se určité místo mohlo stát pro člověka skutečným domovem.

„Základní hodnotou každého území, které je „zabydleno“ lidmi, je být domovem. Jednou ze základních potřeb člověka je vědět, čím jsem a kam patřím. V psychologii je charakterizována jako potřeba bezpečí, sounáležitosti, seberealizace. Ve filosofii se o ní mluví jako o „ontologické potřebě“, tj. o potřebě mít a znát své místo v širokých kontextech světa, které mě překračují. Domov tuto potřebu naplňuje a je v námi uvedeném smyslu hodnotou v plném slova smyslu. Není jen místem pobytu. Je průsečíkem mnoha vztahů lidí, jejich tradic i jejich aktuálních starostí a radostí, jejich aktivit i odpočinku, jejich kontaktů i tichého soukromí“ (PEŠKOVÁ, 1998, s.56).

Toto „zabydlené území“ je člověku prostředím, jež člověka nejen obklopuje, ale jej i spoluvytváří. Není nám dáno jako soubor věcí a lidí a ani člověk v něm není jako věc mezi věcmi. Člověk toto prostředí utváří (PEŠKOVÁ, 1998).

„Prostředí, krajina, domov nebo vlast jsou způsoby začlenění lidské bytosti do kontextů přírody i druhých lidí, je to sociální skutečnost sui generis (svého druhu). Patří k ní proto nezbytně i vědomí o povaze tohoto začlenění, a to nejen v přítomné podobě, ale i vědomí o jeho utváření do přítomné podoby“ (PEŠKOVÁ, 1998, s.49).

Je to „žitý prostor“, který jako takový musí mít svá významná místa setkávání, která mají svůj zřejmý řád i časový rozvrh. Není-li tento prostor územím, které je půdorysem lidských vztahů, které se v něm realizují, pak působí nelidsky. Prostředí není jen nějaká danost, kterou lze změřit, popsat, definovat. Je vždy výsledkem lidského spoluutváření, tedy toho, co nás jako individua přesahuje. Zahrnuje nejenom to, jak se k sobě jako lidé vztahujeme, ale také naše vědomí o povaze tohoto vztahování (PEŠKOVÁ, 1998).

Obdobně nahlíží na domov MATOUŠEK (2003b). Vidí jej jako chráněné, bezpečné místo, ke kterému většinu lidí v naší kultuře váže silná emocionální vazba a zároveň místo intimního kontaktu s nejbližšími lidmi. Potřeba pocitu bezpečí neodmyslitelně patří k lidskému životu. Tento pocit nám není dán ani není samozřejmostí, naopak se dlouhá léta tvoří. Prvními lidmi, kteří vytvářejí pocit bezpečí jsou naši rodiče, později širší rodina a její příslušníci, a postupem času se okruh „našich“ lidí rozšiřuje. Mezi „naše lidi“ mohou patřit spolužáci, milá paní sousedka, prodavačka, vstřícná úřednice na Obecním úřadě, pošťačka a další. Pocit bezpečí a známého zajišťují také lidé, u kterých známe pouze jejich tváře, nicméně je vídáme s pravidelností na třídních schůzkách, v kině, v obchodě, na plovárně či slavnostech obce. Přestože tito lidé nepatří do okruhu našich nejbližších, mají pro nás důležitý význam, který se podílí na pocitu bezpečí a utvrzuje jej, už jenom tím, že nám již tito lidé nejsou cizí.

Domov bývá místem, kde jsme chodili do školy, kde jsme měli kamarády a přátele, kde je les, ve kterém jsme sbírali houby nebo kde se nachází říčka, kam jsme chodili na ryby. Domov může být místem, na které rádi vzpomínáme, když se opět setkáme s lidmi z našeho dětství nebo naopak místem, které je spojeno se smutnými vzpomínkami. Domov bývá místem, kde jsme otevřeli svá srdce lidem, životu a světu. Tam jsme prožili první životní úspěch a překonali první životní zklamání. Domov je místem, ke kterému se vztahují naše vzpomínky. Je místem, jež tvoří naši historii. „*Domov je prostředí, které člověk přijal za své*“ (PODRACKÝ, 2004, s.6).

Domov a rodina se stává místem složitých vazeb s jinými lidmi, místem včleňování jedince do světa jiných lidí, místem, které spojuje člověka se světem jiných lidí. Domov člověka nejen spojuje se světem jiných lidí, ale zároveň jej také od těch ostatních lidí a okolního světa odděluje. Právě na pozadí toho, co neznáme, se nám může domov ukázat, jako to, co prožíváme jako část sebe, jako to, co je naše vlastní oproti tomu, co je nám cizí, oproti tomu, co patří a náleží těm druhým.

Rozkryjeme-li téma domova, uvidíme, že domov je smysluplný právě jako místo spočinutí uprostřed světa, v němž se musíme ohánět. Tento neznámý vnější svět dává domovu smysl. Smysl domova je dán právě v kontextu toho, co domov neustále ohrožuje. Po domově toužíme a usilujeme o něj (PEŠKOVÁ aj., 2004b).

PODRACKÝ (2004) se domnívá, že domovem nemusí být rodiště, i když je to tak přirozenější. Zamýšlí se nad kočovníky, kteří putují celý život z místa na místo. I přes to, že je domov ve všeobecném povědomí spojován s prostředím, nemusí být prostředí danou nutností, jelikož i kočovník má svůj domov. Domovem mu je skupina lidí, ve které žije, a majetek, který s sebou žene. S tímto souhlasí SVOBODOVÁ (1996, s.4) svým výrokiem: „*Nejenom člověk sám, ale i jeho lidské vazby vytvářejí pocit domova*“.

K domovu daleko více tíhnou ženy než muži a jsou to právě ženy, které obvykle muže v domově udržují. Láska k ženě se obvykle stává i láskou k domovu, který žena představuje. Děťmi se domov potvrzuje. Na vztahu žen k domovu ve společnosti velice záleží, protože jsou to právě ženy, jež jsou daleko více udržovatelkami tradic (PODRACKÝ, 2004).

ŠÍPKEK (2001) uvádí, že se prožitek domova zvýrazňuje při ztrátě, výrazné změně a naopak se „rozostřuje“ díky zvyku. PEŠKOVÁ a SCHÜCKOVÁ (1991) dodávají, že nám domov připadá jako něco samozřejmého tak dlouho, dokud není jeho samozřejmost ohrožena. S touto myšlenkou se ztotožňuji a mohu ji potvrdit vlastní životní zkušeností.

Fenomén domova vypovídá o našich kořenech, o zakotvení, o vědomí identity, o místě, kde člověk prožívá blízkost a sounáležitost s místem samotným i s lidmi, kteří jsou s tímto místem a s námi nějakým způsobem provázáni.

3.2 Tradiční společnost versus moderní společnost

KELLER (1992) uvádí, že ještě v 17. století byl člověk bez vlastní domácnosti podezřelý a až na výjimky byl sociálně méněcenný. Naproti tomu příliš nevadilo, nebyl-li odborníkem v žádné oblasti lidské činnosti. Dělná práce byla relativně nízká a vůbec nejvýše bylo ceněno, mohl-li člověk dobře žít, aniž musel vykonávat jakoukoli užitečnou práci.

Když kdysi lidé opouštěli vesnice s jejich rodinnými a sousedskými jistotami domova a odcházeli do měst, lidé se pomalu začali odklánět od tradičních pravidel, začala se rodit vykořeněnost z řádu domova. Mnozí ve městech našli nový domov, kdy samotné fyzické přemístění ještě nemuselo být určujícím činitelem k vykořeněnosti, pokud své nové prostředí za domov přijali. Tito lidé měli v sobě jakýsi vnitřní řád domova získaný výchovou, ve kterém byla zřetelně oddělena idea domova od nepřátelského světa měst. Teprve až generačním působením vnějšího společenského řádu se rozložil řád rodiny i rodina samotná (PODRACKÝ, 2004).

KELLER (1992) se zamýšlí nad našim stoletím, kdy se výrazně změnila měřítko pro posuzování sociálního statusu. Sociální ocenění se již neřídí dle toho, jakou má daný člověk pozici v rámci domácnosti a má-li vůbec nějakou domácnost. Zásadní význam má v současnosti to, jakou pozici jedinec zaujímá v rámci organizace, v níž pracuje. Dle autora v našem století při hodnocení lidí jednoznačně převážil profesní status nad statusem rodinným. Rodinný stav a sociální kariéra mají ve společnosti založené na formálních organizacích – na rozdíl od komunit, jejichž základem byla domácnost, - jen velice málo společného. Dnes je rodina a domácnost pocíťována spíše jako překážka bránící dosáhnout opravdu solidních

výsledků v oblasti profesní kariéry realizované mimo domácnost. V minulosti se společenský úspěch projevoval vzestupem vážnosti celé domácnosti, v současnosti bývá často právě rodina první obětí snahy jednoho či obou partnerů dosáhnout výraznějšího společenského úspěchu.

Moderní společnost sama sebe chápe v ostrém protikladu ke společnostem tradičním. „*Moderní doba „odkouzila“ tradiční svět, zbavila ho jeho čar, tajů a mýtů a buduje novou sociální skutečnost na základě střízlivých, věcných, praktických a vysoce účelných zásad*“ (KELLER, 1992, s.11). S Kellerem souhlasí PODRACKÝ (2004) a upozorňuje na časy globálního prostředí, kdy nejenže nebudou potřebné tradice, ale kdy nebude také zakotvení v místě, kdy se rozplyneme ve světě.

Současná/moderní doba a její další vývoj by měl znovu řešit jednotu místa a času obyvatel území. Lidé by „doma“ (v místě) měli pracovat, odpočívat, nacházet příležitosti k rekreaci i setkání s přáteli (PEŠKOVÁ a SCHÜCKOVÁ, 1991).

3.3 Občanská komunita

„**KOMUNITA** je společenství lidí žijících či kooperujících v jedné instituci nebo v jedné lokalitě“ (MATOUŠEK, 2003a, s.92). Dle HARTLA (1997) by komunita měla být místem, kde může člověk získat emocionální podporu, ocenění i praktickou pomoc v každodenním životě.

Základním předpokladem pro vytvoření komunity je ochota k soužití a dobrá vzájemná komunikace. Téměř každá skupina se může zformovat v pravou komunitu, když lidé vědí, co dělají a kam směřují (HARTL, 1997).

Teritoriálně dané pojetí komunity předpokládá existenci jasně vymezeného, i když propojeného prostoru, sousedství. Komunita v tomto smyslu je výrazem pro spontánní a přirozeně vznikající vůli občanů/sousedů ke společenským aktivitám.

Tato komunita uváděna MATOUŠKEM (2003a) jako „místní komunita“, by měla uspokojovat potřebu blízkosti, intimity a rozšířeného domova.

Dle italských psychologů Colomba a Senatoreho komunita není něco, co existuje a co lze považovat za trvalý objekt zkoumání, ale to, co lidé aktivně utvářejí. Komunita se utváří v běžném každodenním životě, dosahováním konkrétních cílů. Těmito cíli nemusí být pouze navazování přátelských sousedských vztahů se všemi jeho výhodami a riziky, ale mohou se jimi stát i společensky orientované cíle, jako je např. pomoc slabším, nemocným, ohroženým členům komunity nebo péče o veřejná prostranství či zeleň. Při těchto společných činnostech propojených vzájemnými interakcemi se utváří *komunitní identita* (cit.dle CÍSAŘOVÉ, 2005).

Pouze na základě aktivní a každodenní spolupráce jednotlivců, kdy se řeší společné problémy napříč různými profesemi se utváří pozitivní vztah ke komunitě. Komunita pak může být chápána jako forma setkání. Tato setkání se odehrávají při různých k tomuto účelu vytvořených příležitostech, které zaštiťují různé asociace, výbory, kluby, kulturní a zájmová střediska. Ta mohou být určena nejrůznějším věkovým, zájmovým a profesním skupinám (HARTL, 1997).

Podoba a intenzita vztahu ke komunitě souvisí s mírou *sociální integrace*. Je-li míra sociální integrace vysoká, člověk prožívá pocity sounáležitosti s prostředím, ve kterém žije. Navenek se tato sounáležitost může projevit aktivním zapojením do dění v komunitě, ať už v oblasti sousedských vztahů, sociálních služeb nebo v oblasti vzdělávání či v církvi. Důležité není pouze to, zda k tomuto zapojení dochází, ale i to, jak časté toto zapojení je, zda je člověk v pravidelném kontaktu se svými sousedy, zda si mezi nimi nachází přátele, zda projevuje zájem o to, co se v jeho sousedství děje, a aktivně se na tomto dění podílí. Bylo prokázáno, že pro duševní zdraví a životní spokojenost je míra takovéto sociální integrace do komunity velice důležitá. Dle výzkumu španělských psychologů, kteří u 536 dospělých občanů španělského města Valencia zjišťovali souvislost osobnostních, interpersonálních a situačních proměnných s mírou sociální integrace, bylo zjištěno,

že vnímaný stres, sklony k depresím a záporné životní události jsou spojené s nižší sociální integrací do komunity. Naproti tomu se prokázalo, že citová podpora, vedení druhých a materiální podpora sociální integraci do komunity podporují (CÍSAŘOVÁ, 2005).

„Najít místo mezi lidmi, najít své místo je jedním z nejdůležitějších předpokladů lidského štěstí“ (PEŠKOVÁ, 2004a, s.709).

Autoři (PEŠKOVÁ, 2004a; NEŠPOR, 2006) potvrzují, že člověk je nesporně sociální bytostí a je konstituován ve svém bytostném základu „skrze druhého“. Pro člověka jako „sociální bytost“ je důležitá schopnost „fungovat“ ve stálé interakci s prostředím či kooperace s lidmi. Společné výlety, oslavy, sportovní aktivity či kulturní činnost posilují vědomí společenství. Vědomí „já“ se rozšiřuje o *vědomí „my“*. Jsme to my, kdo máme podobné zájmy a záliby. Jsme to „my“, kdo máme něco společného. Jsme to „my“, kdo usiluje o totéž. Vědomí společenství posilují zejména společné aktivity, na kterých se jedinec musí podílet, právě proto, aby mohl získat pocit „my“. Člověk potřebuje pro svůj život, pro svoje děti zázemí blízkých a chápaných lidí, krajiny, tradice, o které se opírá, také jistotu, že on sám je zázemím pro své blízké, že se podílí na tvorbě společného domova. Pozitivní vazba na komunitu a společenství, ve kterém člověk žije, je pro spokojenost důležitá. Rozvíjí se na základě pocitu sounáležitosti s místem a lidmi, s nimiž přicházíme pravidelně do styku. *Pojmy vědomí „my“, „pozitivní vazba na komunitu“ a „míra sociální integrace“ úzce souvisí s tím, zda se na utváření svého okolí aktivně podílíme.*

Komunitu lze chápat také jako síť sociálních služeb a aktivit. Pojem komunita se u nás v posledních letech užívá kromě léčebných a pobytových komunit nejčastěji právě ve smyslu komunitní práce (HARTL, 1997).

3.4 Změny v rozmístění a koncentraci obyvatelstva v ČR v letech 1961-2001

V letech 1961-2001 nedocházelo v České republice k tak dramatickým změnám v rozmístění obyvatel jako v předchozích desetiletích, mnohé související procesy i přesto zůstávají poměrně významné. *Zcela odlišně přitom probíhal vývoj v letech 1961-1991 a v posledním desetiletí.*

Období let 1961-1991 znamenalo stálý, i když koncem období již jen nepatrný růst populace České republiky. K největšímu nárůstu počtu obyvatel došlo díky velké migraci a přirozenému přírůstku v Moravskoslezském kraji, a některých dalších, zejména pohraničních okresech. Naopak v převážně venkovských okresech v zázemí velkých měst především ve středních a jihozápadních Čechách pokračovaly úbytky obyvatelstva.

Nejen regionální rozmístění obyvatelstva, ale především jeho rozložení do jednotlivých velikostních skupin obcí a sídel ovlivnily pokračující procesy urbanizace. *V letech 1961-1991 se ve všech krajích významně zvýšil podíl obyvatelstva žijícího ve městech, nejrychlejší růst zaznamenala okresní města, resp. města nad 10 tisíc obyvatel. Města přitom rostla jak vlastním přirozeným přírůstkem, tak pokračující migrací z venkova a administrativním připojováním původně venkovských obcí. Naopak podíl venkovského obyvatelstva se trvale snižoval, rychle pokračovalo především vylidňování nejmenších sídel.*

90. léta znamenala obrat téměř všech těchto trendů. Nevelký přirozený přírůstek republiky se změnil v trvalý populační úbytek a došlo i ke změnám v regionální migraci a rozložení skupin obcí dle velikosti. Výrazně vzrostly migrační zisky dosud ztrátového Středočeského kraje a dalších okresů v zázemí velkoměst a naopak některé dříve preferované průmyslové oblasti se staly značně neatraktivními a migračně ztrátovými.

V posledních letech se začínají stále více prosazovat suburbanizační procesy, což vede k naprostému obratu bilance obyvatelstva jednotlivých velikostních kategorií

obcí. Po mnoha desetiletích růstu se v letech 1991-2001 podíl městského obyvatelstva poprvé snížil. Největší úbytky obyvatelstva zaznamenávají velká města, tzn. města nad 50 tisíc obyvatel. Podíl venkovského obyvatelstva naopak téměř ve všech krajích mírně vzrostl. Migračně nejatraktivnějšími se stávají menší a střední obce (s 500-5000 obyvateli) a to především v zázemí velkých měst. U těchto kategorií obcí dochází nyní k růstu počtu obyvatel. Úbytky obyvatelstva v nejmenších obcích (do 500 obyvatel) však pokračují (Český statistický úřad, Rozmístění a koncentrace obyvatelstva ČR časová řada 1961-2001, 2003).

3.5 Rozkrytí problematiky obcí se satelitním osídlením

Ve spojitosti s výše uvedeným statistickým podkladem migrací obyvatel se objevuje nový pojem českého jazyka „satelitní městečko“. Jde o natolik nový pojem, že není uveden v žádném odborném slovníku.

Proč se lidé stěhují do „satelitních městeček“? HNILIČKA (2005) si myslí, že základní motivací, proč se lidé stěhují do satelitních městeček je jednak touha vlastnit rodinný dům se zahradou a jednak je pro obyvatele rozumnější vkládat peníze do své nemovitosti, než je platit cizímu pronajímateli. Rodinný dům je v současné době bezpochyby považován za nejlepší a nejdokonalejší způsob bydlení, kterého může jedinec dosáhnout. Sen o vlastní vile se zahradou se nepřímou spojuje s myšlenkami na šťastný a spokojený život. „Rodinný dům se dle sociologa Hartmuta Haussermanna stal především symbolem nezávislosti, jistoty a osobní svobody a bydlení na předměstí je již do 19.století považováno za ideál“ (cit.dle HNILIČKY, 2005, s.22). Pokračující výstavbou se vzdálenost od centra města prodlužovala, až se centrum úplně vytratilo a vysněné vily se ocitly zcela mimo město a často i okolní obce. V současné době není výjimkou denní dojíždění do města za prací ze vzdálenosti padesáti i více kilometrů. A tak jediné, co z původního ideálu zůstává, je zahrada u domu. Zahrada u rodinného domu je jednou ze zásadních pohnutek, kvůli které vyrůstají kolonie rodinných domů i v odlehlých končinách. Zahrada je rozšířením bydlení, je to místo, které nejenže

patří k obydlí, ale je i místem pro různé životní situace. Skutečnost ztráty města si lidé uvědomí až v okamžiku, kdy začnou obývat vysněný rodinný dům a poprvé naplno pocítí jeho odtrženost.

Publikace HNILIČKY (2005) poukazuje na skutečnost, že satelitní městečka nejsou samostatnými malými městy, z čehož vyvstává řada negativních důsledků jednak pro obec, satelitní město a především pro občany, kteří zde společně žijí:

- Zásadní problém satelitních měst tkví ponejvíce v tom, že jsou často *naplánována pouze k bydlení*. V obytné části schází obchody, pracovní místa, volná prostranství či veřejné prostory s parky a dětskými hřišti. Tento zásadní problém je v přímém rozporu s názorem J.PEŠKOVÉ, který je uveden v kapitole 3.2, kde autorka zdůrazňuje, že lidé by v místě svého bydliště měli pracovat, odpočívat, nacházet příležitosti k rekreaci i setkání s přáteli.
- Z velké části chybí v satelitních městečkách *veřejný prostor* s parky, stromy, dětskými hřišti, lavičkami, kde by mohla vznikat větší či menší společenství.
- Dále *chybí občanská vybavenost, jako jsou základní školy, mateřské školy, obchody a služby*. Tu musejí suplovat stávající obce (viz Příloha č.1), jež nejsou na nové přistěhovalce připraveny. A tak najednou bývá málo míst v základních školách a mateřských školách.
- „*Nové kolonie na stávající struktury navazují většinou jen velmi omezeně a stávají se z nich téměř ghetta, kam se segreguje určitá vrstva obyvatel*“ (HNILIČKA, 2005, s.11).
- Mezi starousedlíky a novousedlíky dochází k rivalitě a neshodám, především v představách o bydlení a společném soužití.
- Samostatně stojící objekty jsou rozesté po loukách a polích bez vzájemných souvislostí, bez vztahů a návazností. Vzniká tak prostor, kde lze jen výjimečně zachytit nějaké konkrétní místo. Místo, které si nelze splést s jiným. Místo skutečné. Pojmy *ztráta místa* a s ním spojená *ztráta identity* se staly již běžnou součástí jazykové výbavy moderního člověka. Jak by si člověk mohl vytvořit vztah k místu, které je zaměnitelné s jiným? Vztah k místu je jednou ze

zásadních otázek kvality bydlení. Kolonie rodinných domů s sebou nesou problém poničeného vztahu k místu snad nejnaléhavěji.

- S nárůstem obyvatel obcí, musí obce navíc řešit *problém narůstající dopravy*. Noví předměšťané nejezdí jinak než vlastním autem a stávající komunikační sítě by se měly pod novým náporom automobilistů přestavovat a rozšiřovat.
- Starostové menších obcí si na druhou stranu od nově příchozích slibují přísun peněz z jejich daní. Ten ovšem není jistý, protože *podnikatelé nejsou nuceni si sídla firem přehlašovat* a mohou si je ponechat na jiných adresách.
- Neblahou realitou je také skutečnost, že značná část nově přistěhovaných obyvatel není přihlášená v obci *k trvalému pobytu*, čímž obec přichází o pravidelný přísun peněz od státu (v současné době 3500kč/rok za občana) a nemá tak finanční zdroje na zvelebování obce a řešení stávajících problémů. Satelitní městečka a část jejich obyvatel na obci „parazituje“.
- Zásadním problémem kolonií rodinných domů je skutečnost, že jejich konkrétní návrhy většinou vypracovávají lidé, kteří se nezabývají prostorovými vztahy, kteří chtějí především na prodeji domů profitovat co možná největšími finančními zisky. Převládá názor, že každý metr veřejného prostoru se odrazí v ceně domů. Větší pozemky jsou proto v naprosté většině schematicky rozparcelovány na menší, k těm jsou poté zavedeny nutné cesty a sítě tak, aby oblast pouze technicky fungovala.

Výše uvedený autor označuje monofunkční kolonie rodinných domů za tzv. „*sídlíště naležato*“, kdy se bydlení v čistě monofunkční oblasti vyhrazené pouze pro funkci bydlení stává bydlením na sídlíšti se všemi jeho nevýhodami. S tímto souhlasí architekt Sedlák, který v rozhovoru časopisu Týden, připomíná fakt, že se do těchto „sídlíšť naležato“ nastěhovali lidé jedné generace, navíc ze stejné sociální vrstvy (cit.dle KREJCAROVÉ, 2005).

„V Čechách se s tímto novodobým jevem teprve seznamujeme a můžeme si být jisti, že tento rozvoj jen tak nepoleví, protože právě začal. Zejména v okolí Prahy a

dalších měst přibývá obyvatel a obce nezvládají tento nový příliv řešit“ (HNILIČKA, 2005, s.11).

Realitní makléř Pavel Med, v článku VLTVAROVÉ (2007), udává názor trochu odlišný, dle něho se asi polovina zákazníků jeho realitní kanceláře již poučila o problémech, které se spojují se satelitními městečky a je obezřetnější při výběru nového bydlení. Kritériem bydlení již není pouze „bydlení v zeleni“, ale také dopravní napojení, občanská vybavenost v místě, jako jsou školy, služby, obchody, místa pro sportovní aktivity či odpočinek. Na českém trhu se objevilo už několik projektů, jež chtějí být lepší. V roce 2003 vyrostlo první „vzorové městečko“ v Hostivaři. Je tu dětské hřiště, hřiště na volejbal nebo fotbal. Nachází se zde jeden volný domek/klubovna, v němž se sousedé scházejí. Tento projekt však zůstává světlou výjimkou, protože v něm bydlí lidé z developerské firmy a jejich známí, tudíž nebyl tak veliký tlak na zisk. V současné době se začíná stavět satelit Červená skála v Řeži jehož centrem je park s dětským hřištěm, volejbalovým hřištěm a lavičkami. V obci je školka, škola, obchody a restaurace. Jak „kvalitní“ plány dopadly se pozná až za několik let.

Realitou zůstává velký počet v krátké době vybudovaných satelitních městeček se všemi problémy, které v nich vznikají. Nejvíce satelitních měst je v okolí Prahy, ve Středočeském kraji. Mezi lety 1991-2004 se do toto kraje přistěhovalo přes 48 tisíc obyvatel. Do tohoto kraje nejčastěji stěhují lidé mezi 30-39 lety, se středoškolským vzděláním, a děti do 14 let. Tato čísla nejsou konečná ze dvou důvodů. Zprvé část obyvatel ze satelitních městeček není přihlášená k trvalému bydlišti v obci, v níž žije a ponechala si trvalé bydliště v Praze. Zadruhé výstavba stále pokračuje rychlým tempem a bylo naplánováno mnoho nových projektů za účelem vybudování satelitních městeček (BÁRTOVÁ, *Obce mají parazity. Satelitní města*, 2007).

Satelitní městečka nejsou pouze fenoménem dnešní doby, začala vznikat již po druhé světové válce ve Spojených státech. Na rozdíl od satelitních městeček v ČR

mají tamní satelitní městečka určitou vnitřní strukturu. Nejsou to pouze domy, ale také komunitní centra, kostely, kluby.

3.6 Sociální rizika života obcí se satelitním osídlením

Dle mého názoru patří mezi nejohroženější skupiny obyvatel žijících v „satelitech“, děti a jejich matky. Děti jsou odkázané ve všech svých aktivitách na své rodiče, kteří je denně odváží autem do školy, sportovního klubu či za kamarádem z vedlejší kolonie. Děti ztrácejí důležité sociální kontakty, protože nemají možnost trávit volný čas se svými spolužáky ze školy, jež jsou často vzdáleni na desítky kilometrů.

Mezi odbornou veřejností je již zaveden pojem „zelená vdova“. „Zelená vdova“, je označení žen, zůstávajících celé dny s dětmi osamocené na okrajích měst ve svých domech, zatímco jejich muži musí trávit přesčasy v práci ve městě, aby mohli splatit investici do vytouženého rodinného domu. „Zelená“ barva označuje barvu zelené zahrady, do níž se tyto ženy dívají (HNILÍČKA, 2005).

Výše uváděná realita denního života může způsobit určitou deziluzi a může být příčinou pocitů izolace, vykořenění a ztráty identity. Dlouhodobé neřešení takového stavu by mohlo, dle mého názoru, zapříčinit zvýšený výskyt sociálních problémů či sociálně patologických jevů, jako např.:

- *ztráta důležitých sociálních kontaktů* – děti dojíždějí do různých škol mimo obec, ztrácejí možnost trávit volný čas se spolužáky; jsou ochuzené o praktické příklady sociálního chování a budování důležitých sociálních kontaktů s vrstevníky i staršími generacemi,
- *vandalismus, delikventní činnost* – mládeži schází volnočasové aktivity, klubovny nebo nízkoprahová centra (z nudy dochází k nevhodnému trávení volného času - ničení obecního majetku) – lze očekávat zvýšený výskyt těchto jevů v období, kdy do adolescence doroste početná skupina dětí, která je v současné době dětského věku,

- *sprejerství* – výraz snahy mládeže uniknout ze sevření denního stereotypu a nudy,
- *alkoholismus* – především ženy („zelené vdovy“) mohou pociťovat izolaci, podléhat depresím a tíživou situaci „řešit“ alkoholem,
- *závislost na nakupování* – jako trávení volného času a útěk ze stereotypu a nudy,
- *zvýšená kriminalita* – satelitní městečka zůstávají v dopoledních hodinách téměř prázdná a tak se stávají vhodnou příležitostí pro zloděje,
- všechny tyto vlivy by mohly být a asi i budou příčinou *krize rodiny*.

3.7 Shrnutí

Jak potvrzují statistické údaje, migračně nejatraktivnějšími se stávají menší a střední obce a to především v zázemí velkých měst. Do těchto lokalit se nestěhují lidé do domů ve staré zástavbě, ale především do nově vybudovaných satelitních městeček nebo do nových domů lemujících původní zástavbu. Satelitní městečka nejsou samostatnými malými městy, z čehož může plynout řada negativních důsledků pro obec, satelitní město a především pro občany, kteří zde společně žijí. Satelitní městečka jsou prozatím plánována pouze k bydlení, chybí zde obvykle veřejný prostor a občanská vybavenost. Tato skutečnost se může stát příčinou zvýšeného výskytu sociálně patologických jevů, jak je blíže rozvedeno v kapitole 3.6.

4 NAVRHOVANÝ POSTUP BUDOVÁNÍ OBČANSKÉ KOMUNITY V OBCÍCH SE SATELITNÍM OSÍDLENÍM

Cílem navrhovaného postupu je pomoc při budování občanské komunity a občanské pospolitosti v obcích se satelitním osídlením a společné řešení tíživé situace těchto obcí. Myslím, že pomoci mohou jednak obecní úřady a jejich představitelé, jednak neziskové organizace a v neposlední řadě sami občané. Je vhodné mít na paměti, že i budování občanské komunity i plánované změny v obcích jsou závislé na vzájemné kooperaci a aktivní spolupráci všech zainteresovaných stran. Tuto myšlenku jsem měla možnost si ověřit v odborných textech, které v této bakalářské práci uvádím, a to v následujících kapitolách.

4.1 Navrhovaný postup z pohledu sociální práce

V obcích se satelitním osídlením chybí obvykle veřejný prostor a místní centrum, jež se zabývá problematikou života v obci a poskytuje služby, které v obci chybějí. Myslím, že je potřebné vytvořit „pevné místo“ s charakterem místního centra, podporující změny v místním společenství. Mezi tyto změny může patřit např.: rozvíjení kulturního života v obci, umožňování setkávání občanů, zapojování občanů do řešení problémů a do rozhodování o komunitě, řešení problémů v oblasti sociálních služeb (především prevence) a vzdělávání, a v neposlední řadě napomáhání stmelování obyvatel z původní zástavby obce s obyvateli nové výstavby, potažmo obyvateli ze satelitního města. Zásady a metody komunitní práce se ukazují jako velice vhodný nástroj k dosažení požadovaných změn v obcích a budování občanské komunity.

4.1.1 KOMUNITNÍ PRÁCE

„Komunitní práce je metoda směřující k vyvolání a podporování změny v rámci místního společenství“ (MATOUŠEK aj., 2003b, s.254). Cílem komunitní práce

bývá nejčastěji ovlivňování změn v dané lokalitě, na kterých by se měli podílet sami členové komunity, nejlépe tak, že se naučí změny v lokalitě nejenom požadovat, ale i aktivně uskutečňovat. Komunitní práce je založena na předpokladu, že lidská pospolitost má pro člověka základní význam a proto se snaží vytvořit žádoucí vztahy mezi existujícími skupinami v dané komunitě (HARTL, 1997).

HARTL (1997) definoval 2 základní procesy komunitní práce. Jedním procesem je analýza sociální situace a druhým utváření vztahů sociální pracovníka a komunity + utváření vzájemných vztahů mezi skupinami uvnitř komunity. Komunitní práce se skládá z analyzování stávající situace, plánování, z přímé práce s místními lidmi, z těsného propojování pracovišť sociální práce (např. komunitní centrum, místní zastupitelstvo, úřad práce, atp.), realizace a vyhodnocení.

Prvním krokem komunitní práce je obvykle snaha komunitního pracovníka přimět občany, aby hráli aktivní úlohu v rozvoji a provozu veřejných a sociálních služeb, které ovlivňují jejich každodenní život (např. udržování pořádku a čistoty v obci, podpora matek na mateřské dovolené, řešení problémů dopravy, kriminality či drog). *Druhý krok*, posiluje pocit hrdosti občanů na to, že jsou členy určité komunity (např. podporou sounáležitosti s obytnou čtvrtí, místním sportovním nebo společenským klubem). K vyrovnávání neustálého napětí mezi potřebami lidí a nedostatečnými zdroji, které jsou k dispozici vede *třetí krok*. Tento krok se také snaží eliminovat konfliktní požadavky různých skupin, které mají odlišné názory na druh změn a jejich provedení.

Snaha zlepšit kvalitu lidského života a úsilí stát se lepšími lidmi *přispívá k prevenci sociálních problémů i duševních chorob a poruch*. Někteří lidé žijí osamoceně nebo nejsou schopni komunikovat s druhými, ačkoliv právě oni by jim mohli poskytnout emoční podporu, ukázat odlišný pohled na svůj problém nebo dokonce poskytnout konkrétní pomoc (HARTL, 1997).

MATOUŠEK (2003) upozorňuje, že každá situace vyžaduje odlišné řešení, proto je nutné, aby komunitní práce byla velmi variabilní. Tato skutečnost klade velký důraz na kreativitu komunitního pracovníka, realizačního týmu i obyvatel komunity.

4.1.2 KOMUNITNÍ PRACOVNÍK

Posláním komunitního pracovníka je *nalezení sociálních priorit a významných potřeb dané komunity*. Komunitní pracovník povzbuzuje obyvatele k tomu, aby své problémy poznali a pokusili se je zvládnout s pomocí dostupných služeb. Motivuje obyvatele dané komunity k diskusím o problémech a k pořádání akcí zaměřených na odstranění problému.

MATOUŠEK (2001) vnímá komunitního pracovníka, jako profesionála, který dokáže žít uprostřed konfliktů a napětí, který umí nejenom naslouchat potřebám jednotlivých skupin žijících v komunitě, ale umí také napsat projekt. Každý komunitní pracovník by měl dokázat skončit v pravý čas svou práci a předat své kompetence místním obyvatelům. „*Komunitní pracovník je úspěšný do té míry, jak se mu podaří učinit sebe sama nadbytečným*“ (HARTL, 1997, s.121).

4.1.3 KOMUNITNÍ CENTRUM

Počátečním pojítkem mezi obyvateli satelitních městeček a obyvateli staré zástavby by mohlo být komunitní centrum. Vzniklé komunitní centrum by mělo mít charakter místního centra a mělo by se zaměřit na řešení problematiky v obcích a poskytování programů, které v dané obci chybí.

Komunitní centrum je budova nebo jiné místo, ve kterém se členové komunity mohou sdružovat za účelem sociálních, vzdělávacích a kulturních aktivit (FLEXNER, 1996, s.414, vlastní překlad autorky).

Komunitní centrum (dále jen KC) by mělo reagovat svými programy na nejpalčivější místní sociální problémy. K těmto programům mohou být připojovány další služby, které reagují na potřeby komunity. KC by mělo svou programovou nabídkou reagovat pružně na poptávku komunity. Je nutné, aby KC řídil tým profesionálů, kteří zajišťují odpovídající úroveň programů. Tito odborníci často využívají pomoci dobrovolníků k zajišťování programů.

Komunitní centra navštěvují zejména matky s dětmi, děti, mládež, nezaměstnaní, příslušníci etnických minorit a staří lidé. Mezi nejčastější programy komunitních center patří:

- vzdělávací, kulturní a sociální programy pro zlepšení životních podmínek obyvatel obcí a regionů,
- preventivní programy pro rodiny s dětmi za účelem smysluplného využití volného času,
- preventivní programy pro mládež ve věku od 15-25 let,
- poradenství a služby občanům,
- programy pro osoby ohrožené sociálním vyloučením,
- výcvik dospívajících v práci s počítači a v sociálních dovednostech potřebných pro trh práce, atp.

Zřizovatelem komunitního centra může být obec nebo nestátní nezisková organizace. *Je důležité, aby činnost a programy komunitního centra odpovídaly potřebám občanů a ne představám zřizovatelů.* Při výběru služeb je nezbytné vyhodnocovat úspěšnost programů a naslouchat novým potřebám jednotlivých skupin žijících v komunitě (MATOUŠEK aj., 2003b).

4.1.4 MATEŘSKÉ CENTRUM

Mateřské centrum může být součástí komunitního centra nebo může fungovat samostatně.

Mateřské centrum (dále jen MC) spadá do zařízení pro sociální prevenci pro rodiny s dětmi. Mateřská centra zřizují zpravidla matky na mateřské dovolené. A jsou to právě matky, kdo se podílí na zajišťování samosprávy a programů mateřských center. Matkám-návštěvnicím center jsou zprostředkovány jak služby odborné (psychologická konzultace, terapie, logopedie), přednášky, besedy s odborníky, tak volnočasové aktivity. Matky se mohou v MC zapojit do výtvarné činnosti, ručních prací, relaxací nebo do aktivit s dětmi (cvičení dítě+rodič, výtvarná dílna, atp.) *MC umožňují matkám s malými dětmi vyjít z izolace*, do které se dostávají přechodem ze zaměstnání k celodenní péči o dítě. MC posilují ženskou roli ženy, pomáhají ženám udržovat jejich profesní orientaci, posilují jejich sebevědomí a v neposlední řadě pomáhají ženám-matkám nalézat nové přátele.

V mateřském centru jde o nové navazování zaniklých vztahů a budování nové sítě „sousedských“ vztahů. *„Koncepte center vychází z prastaré instituce dřívějšího obecního života, ze sousedské výpomoci – pomoc svépomocí“* (KOLÍNSKÁ, 1995, s.71).

Autorka vysvětluje základní princip existence center, který spočívá na dávání a přijímání, učení a učení se, na vzájemné službě. Středem dění je posezení u stolu, od kterého pak vycházejí impulsy ke konkrétním akcím, které závisejí na potřebách a schopnostech těch, které se tu scházejí. Charakteristické pro mateřská centra je jejich těžiště, vycházející z práce laiků pro laiky.

MC jsou otevřena všem rasám, různým sociálním vrstvám, uprchlíkům, lidem s různým postižením, čímž umožňují společenství „odlišných“, učí toleranci a předchází xenofobii. V mateřských centrech se rodiny učí kvalitně strávit volný čas, čímž se do budoucna přispívá k prevenci kriminality. MC mají především *charakter prevence a integrace*.

Jak již bylo řečeno, mateřské centrum může být samostatně fungujícím zařízením nebo zařízením, které je součástí komunitního centra. Vzhledem k očekávanému

prospěchu pro ženy i jejich rodiny by bylo chvályhodné, kdyby se mohla podílet na tvorbě projektu obec, především finanční podporou v počáteční fázi budování projektu (např. prominutím nájmu v prvních letech).

4.2 Navrhovaný postup z pohledu obce

Myslím, že obec a především její zastupitelé mají možnosti, jak zlepšit situaci ve svých obcích. Mezi základní považují vypracování územního plánu, znalost technik k zapojení občanů do změny v obci a podporu nově vznikajících projektů.

4.2.1 ÚZEMNÍ PLÁN

„Výstavba obcí se v současné době lepí na její okraje, na okolní pole a louky způsobem, který vytváří dnešní bezduchou homogenní sídelní kaši bez jediného záchytného bodu, výstavbu bez místa“ (HNILIČKA, 2005, s.97). Aby se stavební rozvoj obce ubíral kultivovaným směrem, měla by mít obec jednak jasnou představu o tom, jak má obec v budoucnu vypadat a jednak by měla zaručit koordinaci výstavby. To vše je nezbytně nutné zajistit ještě před výstavbou. Vizi budoucnosti obcí zajišťuje územní plán.

Územní plán je naprosto klíčový dokument pro jakýkoliv stavební rozvoj lidských sídel a změny v krajině. Tento plán má podobu velké mapy, kde jsou barevně odlišena území s různou funkcí. Jsou zde vyznačeny obytné zóny, silnice, zóny pro průmysl, nákupní centra, zelené plochy apod. K těmto mapám vždy existuje podrobný textový komentář.

Územní plánování spravuje z právního hlediska Stavební zákon, ve kterém má územní plánování vymezovat např. oblasti klidu a ochranných pásem, chráněná území, chráněné objekty a zabezpečení všech těchto zvláštních území. Územní plánování se také soustřeďuje na technicko-stavební části, jako např. na navržení

pořadí výstavby a využití území, stanovení limitů využití území, regulace funkčního a prostorového uspořádání území.

Požizovatelem územního plánu je obec nebo kraj. Ti by měly stanovit hlavní cíle územního plánu *na základě průzkumu území*. Návrh zadání územně plánovací dokumentace se veřejně projednává. Plány se zpracovávají zpravidla na 10 let dopředu (KALINOVÁ, *Územní plánování, jak na to*, 2003).

Územní plán je významným nástrojem koordinace rozvoje obce. Je jakousi společenskou dohodou o budoucí podobě území. Při jeho vzniku stojí veřejné projednávání a v průběhu jeho zpracování možnost vznesení připomínek. Územní plán se po schválení stává určitou garancí základních principů budoucího obrazu sídla nebo jeho části.

4.2.2 MOTIVACE OBČANŮ K TRVALÉMU BYDLIŠTI V OBCI

Jak z kapitoly 3.5 vyplývá, prvopočátečním problémem obce je skutečnost, že se zde ne všichni noví obyvatelé obcí přihlásí k trvalému bydlišti. Obce tak každoročně přichází o dotace od státu, které činní 3.500Kč/rok na občana a nemohou v plném rozsahu uskutečňovat rozvoj obce. Pro názornost uvádím příklad obce Hovorčovice. K 4.4.2007 bylo v obci cca 500 občanů (1/4 z celkového počtu), kteří se nepřihlásili k trvalému bydlišti v dané obci přesto, že v obci dlouhodobě bydlí. V roce 2007 tak přišla obec Hovorčovice o částku 1.750.000 Kč. Za poslední tři roky obec přišla tímto způsobem o částku 5.250.000 Kč. Myslím, že prvořadým úkolem obce je motivace obyvatel k přihlášení k trvalému bydlišti. V příloze č.2 uvádím návrh motivační dopisu, jasně poukazující na finanční částky, o něž obec v posledních letech přišla nedbalostí a nezájmem občanů, kteří se do obce nově přistěhovali a nepřihlásili se v obci k trvalému bydlišti.

4.2.3 TECHNIKY K ZAPOJENÍ OBČANŮ DO ZMĚNY SITUACE V OBCI

„Sociologické výzkumy ukazují, že lidé se podílejí na kolektivní akci tehdy, když usoudí, že očekávaný prospěch převáží jejich investici“ (HARTL, 1997, s.35).

Myslím, že by bylo velice prospěšné, aby se obecní představitelé seznámili s touto citací a směřovali dle citovaného své „kroky“ v zapojování občanů do změn v obcích. Následně navrhuji několik technik, vyňatých z odborné literatury (CHALOUPKOVÁ, 2000). Tyto techniky by se mohly stát pomyslným vodítkem pro plánování změn v obcích i názornou ukázkou toho, jak probudit v občanech zájem a především aktivní přístup k společnému řešení problémů obce.

Technika č. 1: „Průzkum mezi občany“

Průzkum je užitečným nástrojem např. ke zjištění preferencí určité cílové skupiny, názorů lidí, jejich námětů a vizí, jak zlepšit současnou situaci v dané obci. Průzkum se skládá ze 4 základních kroků: zjišťování problémů, získávání informací, analýzy návrhů a vyhodnocení. Jeho hlavními pracovními nástroji jsou anketa a dotazník.

Anketa je vhodná tehdy, když máme dojem, že by se veřejného setkání zúčastnilo jen velmi malé procento občanů. Anketu můžeme zaslat poštou, odpovědi získat i telefonicky nebo osobní návštěvou, která bývá zpravidla úspěšnější. Ve středních a velkých komunitách je však provedení ankety velice finančně a časově náročné. Zapojení studentů sociologických věd do ankety je jedním z možných způsobů, jak může obec ušetřit a zároveň využít odborných znalostí studentů. Jednou z možných variant může být dotazník uveřejněný v novinách. Součástí ankety/dotazníku by měl být průvodní dopis, v němž je vysvětlen cíl průzkumu a uvedeno, kdo ho pořádá a jak využije jeho výsledky.

Technika č.2: „Identifikace konkrétních problémů okružní cestou po komunitě“

Starosta (případně vedoucí projektu) pozve místní obyvatele na procházku či okružní cestu po komunitě nebo oblasti, které se projekt týká. Smyslem okružní cesty je jednak představit cíle projektu, jednak upoutat pozornost obyvatel k danému území a zároveň zjistit, jaké mají oni zkušenosti/znalosti s daným územím. Důležitá je příprava trasy a vypracování seznamu míst, na něž chce starosta/vedoucí projektu upozornit během procházky. V předem vypracovaném a připraveném „průvodci“ uvede všechny důležité informace, které poslouží jako podklad pro diskusi a pro zapisování informací od účastníků procházky. Během cesty účastníci procházky pomocí tohoto „průvodce“ popisují, jak vnímají a využívají danou lokalitu, upozorňují na hlavní problémy a podávají náměty na jejich řešení.

Technika č. 3: „Oblíbená/nedotknutelná místa

Principem této techniky je, vypracování seznamů oblíbených i nepopulárních míst v oblasti, kde místní lidé žijí. Cílem je společné ujasnění toho, co je pro občany v dané lokalitě nejvzácnější. Nejcennější poznatky se stanou východiskem pro vytvoření vize komunity, cíle projektů a návrhů pro konkrétní změny v dané lokalitě.

Úvodem setkání veřejnosti je seznámení občanů s jeho smyslem. Prohlížení fotografií či promítání diapozitivů je zavede na vytipovaná místa v jejich komunitě. Každý občan pak dostane několik kusů papíru, aby nakreslil své nejoblíbenější a nejméně oblíbené místo v dané oblasti. Je důležité, aby ten, kdo setkání veřejnosti pořádá, ujistil občany, že nejsou důležité jejich umělecké dovednosti, ale jejich nápady. Kresby by měly ukázat, co je na daných místech láká, nebo naopak odrazuje. Oblíbená místa mohou být části obce, kam člověk rád chodí buď sám, nebo s přáteli, může to být tiché místo v zeleni nebo živé místo ve středu obce/města. Nejméně oblíbená místa mohou být ta, která jsou zanedbaná, opomíjená, nezajímavá nebo málo upravená. Účastníci by měli zakreslit alespoň jedno své oblíbené místo a jedno nejméně oblíbené spolu s jeho charakteristikami a aktivitami, které se zde odehrávají. Seznam společných charakteristik účastníků setkání poslouží k vytvoření námětů a vytyčení cílů pro revitalizaci nebo zvelebení komunity.

Technika č. 4: „Posouzení návrhů pomocí panelové diskuse“

Takto technika zapojuje veřejnost do hodnocení vypracovaných návrhů, kdy využívá znalosti odborníků z řad místních občanů. Vedoucí projektu před vlastním konáním akce pozve 3-6 místních občanů, např. stavaře, ekonoma, zahrádkáře apod., tedy lidi, kteří se profesně či díky svému zájmu vyznají v problematice projektu, aby se setkání zúčastnili jako členové panelu. Jejich úloha spočívá v pomoci při posouzení odborných hledisek alternativních návrhů. Občané jsou na setkání uvítáni a v krátkosti seznámeni s uskutečněnými kroky plánovacího procesu, s jejich výsledky a s cílem setkání. Pod vedením vedoucího projektu zpracují účastníci setkání kritéria pro hodnocení alternativních návrhů (finanční výdaje, zvýšení počtu aut, narušení soukromí, apod.). Seznam kritérií napíše vedoucí na velký list papíru. Po sestavení seznamu hodnotících kritérií vedoucí projektu vysvětlí hlavní teze a nákresy každého návrhu (na každý návrh má 5-10 minut). Velmi důležitá je dostatečná velikost všech kreseb a map. Poté vyzve vedoucí projektu členy panelu, aby účastníkům setkání objasnili své hodnocení přínosů a nákladů předložených návrhů. Jejich stanoviska by mezi občany měla vyvolat diskusi, z níž vyplynou důležité rozdíly mezi jednotlivými návrhy. Vedoucí projektu zapíše všechny názory na papír. Přítomní občané i členové panelu se mohou rozdělit do menších skupin, aby důkladně projednali předpokládané náklady i přínosy každého návrhu. Důležitá je zde snaha dosáhnout shody. Vedoucí dohlíží na to, aby nenastaly konfliktní situace. Po dosažení shody každá podskupina seznámí se svými stanovisky celé shromáždění. To projedná jednotlivá hodnocení a nakonec zvolí jeden návrh, který projektant podrobněji zpracuje. Publikováním výsledků setkání v místních novinách se zajistí informovanost širšího okruhu občanů.

4.2.4 PODPORA PROJEKTŮ

Naprosto ideálním stavem se stává situace, kdy obec a především její zastupitelé mají pochopení pro problematiku obce a sami se chtějí podílet na *realizaci projektů* sociálního, vzdělávacího či volnočasového charakteru. Obec může značně ulehčit situaci tím, že nově vznikající projekty zahrne do svého obecního rozpočtu. Většina

obcí, která se potýká s problematikou satelitního osídlení a velkým nárůstem počtu obyvatel ve své lokalitě často spíše nemůže nežli nechce ze svého obecního rozpočtu finančně podporovat realizaci projektů, především proto, že nemá dostatečné finanční prostředky. Za těchto okolností je výhodné, aby obce „alespoň“ podporovaly prostřednictvím *spolupráce* neziskové organizace, které budou podávat žádosti o dotace. U většiny žádostí o grant je pozitivně hodnoceno pokud nezisková organizace spolupracuje s obcí či naopak obec participuje na projektu.

Pokud obec *poskytne „prostory“*, ve kterém může nezisková organizace realizovat svůj projektový záměr a na určitý časový úsek stanoví „*symbolické nájemné*“ vytrhne tak doslova „trn z paty“ většině neziskových organizací. Organizaci tímto mohou odpadnout největší finanční problémy a starost, jak získat peníze na nájem v počátečních fázích realizace projektu. Na organizacích už by pak leželo „pouze“ břemeno běžného rozpočtu, a to je ve srovnání s tíhou nájemného možná příliš silný výraz.

HARTL (1997) uvádí, že by bylo mylné myslet si, že úřady a charitativní instituce jsou největšími poskytovateli financí pro místní aktivity. *Bylo totiž prokázáno, že hlavní financování místních akcí pochází z neplacené práce lidí.*

Na konec bych ráda připomněla, že by úřady měly místní komunitní aktivity spíše *podporovat a usnadňovat* nežli řídit, především proto, že místní akce jsou účinnější, mají-li silný autonomní prvek.

4.3 Navrhovaný postup z pohledu občana

Z kapitoly 3.3 vyplývá, že pozitivní vazba na komunitu a společenství, ve kterém člověk žije, je pro spokojenost důležitá. Obyvatelé obce by však neměli očekávat, že změny v jejich obci nastanou samovolně či na základě aktivity obecního zastupitelstva. Naopak, měli by se na ovlivňování změn v jejich lokalitě podílet osobně. Pro spokojenější život v obci je aktivní zapojení do dění v komunitě velice

důležité. Není podstatné, do jaké oblasti změn se lidé zapojí, ale podstatná je častost těchto zapojení a osobní angažovanost. Bylo prokázáno, že pro duševní zdraví a životní spokojenost je míra sociální integrace do komunity velice důležitá. Obyvatelé obcí by měli změny v obcích nejenom požadovat, ale i svou aktivitou uskutečňovat.

Jedním z prvních kroků ke změně může být přihlášení se k trvalému pobytu v obci, ve které občan žije. Je to aktivní krok, jenž může člověka více přiblížit k místu, ve kterém bydlí a zároveň napomůže obci nemalým finančním přínosem. Tento krok v širším měřítku může přispět ke zkvalitnění služeb v obci a napomoci k spokojenějšímu životu jednotlivých občanů.

4.4 Shrnutí

Cílem navrhovaných postupů je vytvoření občanské pospolitosti v obcích se satelitním osídlením. Jak dosáhnout změny?

Domnívám se, že je důležité vytvořit ve stále se rozšiřující zástavbě obcí „pevné místo“ s charakterem místního centra. Toto místo by mělo být základnou, která podporuje změny v místním společenství. Jelikož bych chtěla podporovat změny v rámci místního společenství, zaštitila jsem budoucí procesy změn metodami komunitní práce. Ta je založena na předpokladu, že lidská pospolitost má pro člověka základní význam a proto se snaží utvořit žádoucí vztahy mezi existujícími skupinami v dané komunitě. Společným místem je dle mého návrhu „Komunitní centrum“. Komunitní centrum je zařízení poskytující programy, o něž je v místní komunitě zájem a jejichž cílem je vzdělávání, pěstování zájmů, občanská svépomoc či řešení určitého problému. Každé komunitní centrum by mělo reagovat svými programy na nejpalčivější místní sociální problémy. Nezapomínejme na to, že snaha zlepšit kvalitu lidského života přispívá k prevenci sociálních problémů i duševních chorob a poruch.

Zřizovatelem komunitního centra může být obec nebo nestátní nezisková organizace. Je důležité, aby činnost a programy odpovídaly potřebám občanů a ne představám zřizovatelů. Považuji za vhodné umístit do komunitního centra mateřské centrum. Mateřská centra mají charakter prevence a integrace. Jejich důležitým prvkem je budování společenství.

Zastupitelé obcí mohou možným problémům spojeným se stavebním rozvojem lidských sídel pomoci tak, že jim budou jednak předcházet (vypracování územního plánu) a jednak budou podrobně zkoumat (anketa, dotazník) potřeby jednotlivých skupin žijících v obci, analyzovat návrhy a vyhodnocovat je. Doporučuji představitelům obcí, aby použili odborné techniky k zapojení občanů do změny situace v obci. Úřady by neměly aktivity místní komunity řídit, ale měli by je spíše podporovat. Je důležité mít na paměti, že místní akce jsou účinnější, mají-li silný autonomní účinek.

V neposlední řadě změnám v obci mohou napomoci sami obyvatelé obcí. Prvotní pomocí (dle mého názoru, povinností) je přihlásit se k trvalému pobytu v obci. Hlavním důvodem je fakt, že obce mohou přicházet, a realitou je, že přicházejí, o nemalé finanční prostředky, které by mohly přispět ke kvalitnějšímu způsobu života obyvatel obce. Obyvatelé obce by se na ovlivňování změn v jejich lokalitě měli podílet osobně. Měli by změny nejenom požadovat, ale i svou aktivitou uskutečňovat. Pocit sounáležitosti občanů s obcí je pocit, který je nutné budovat a posilovat. Je už na úřadech samotných, zda podají svým obyvatelům pomocnou ruku a budou se snažit aktivitu svých občanů podporovat. Je v moci obyvatel samotných, zda se rozhodnou nelehkou situaci v obci aktivně měnit a věnují této změně úsilí a čas, který je pro rozvoj obce nezbytný.

5 NÁVRH PROJEKTU - KOMUNITNÍ CENTRUM V HOVORČOVICÍCH

Návrh projektu, který uvádím v této kapitole je návrhem na řešení situace v obci Hovorčovice, ve které již několik let žiji. Obec Hovorčovice byla vždy venkovskou obcí. V několika posledních letech se rozšířila do svého okolí. Na jednom z přilehlých polí bylo vybudováno satelitní městečko (viz Příloha č.3) a na okolních polích kolem celé obce byly vystavěny nové domy samostatně stojící i řadové. Samostatně stojící objekty jsou rozeté po loukách a polích bez vzájemných souvislostí, bez vztahů a návazností. Během šesti let se v přilehlých částech obce postavilo cca 330 domů do nich se přistěhovalo cca 820 obyvatel. Nejen v této nově vzniklé lokalitě, ale v celé obci chybí veřejný prostor s parky, stromy, dětskými hřišti nebo lavičkami. Pěšky se tedy nedá *někam* skutečně dojít. Občanská vybavenost obce se uskutečňuje pouze činností mateřské školy, základní škola v obci není, chybí služby, obchody, pravidelné kulturní a společenské akce i volnočasové aktivity. Mezi starousedlíky a novousedlíky dochází k rivalitě a neshodám, především v představách o bydlení a společném soužití (viz Příloha č.4).

Myslím, že je již nezbytně nutné vyvolat a podporovat změnu v rámci místního společenství, aby došlo k změnám v dané komunitě. Vzhledem ke skutečnosti, že se v obci nachází nevyužívaný objekt bývalé základní školy, kde by se dalo vybudovat komunitní centrum, rozhodla jsem se, že se dle svých sil a možností budu snažit situaci změnit. Pokusila jsem se navrhnout projekt, který jsem pracovně nazvala „Komunitní centrum v Hovorčovicích“, jehož nástrojem jsou zásady a metody komunitní práce.

Obec samotná nemá finanční prostředky, které by mohla poskytnout k rekonstrukci budovy bývalé základní školy. Je tedy nezbytné zažádat o grant.

Nebylo záměrem této bakalářské práce provést regulérně metodologicky praktický výzkum v obci ani zpracovat kompletní projekt, jenž by se opíral o praktický výzkum a odpovídal by standardizované žádosti o grant. V této kapitole se proto pouze pokusím navrhovaný projekt nastínit a nasměrovat pro další podrobnější zpracování. V navrhovaném projektu vycházím z reálných informací o obci Hovorčovice, pracuji s Příručkou pro žadatele (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2004), která je nezbytnou nutností žadatelů o grant. Dále pracuji s osnovami modelového projektového listu (Středočeský kraj pro SROP, *Modelový projektový list*, 2007). Řada uváděných informací vyplývá z konzultací, které jsem vedla v průběhu mého studia na PVŠPS s Mgr. Irenou Tomešovou v době, kdy jsem se rozhodla reálně realizovat projekt komunitního centra v Hovorčovicích.

5.1 Uvedení do problematiky projektu

Při zahájení práce na projektu je nutné seznámit se s lokalitou, s jejími obyvateli a problematikou daného místa. Vhodný je *sběr informací* a zjištění názorů občanů na poptávku navrhovaných služeb pomocí ankety, průzkumu či dotazníku. Považuji za nezbytné rozhodnout společně se zástupci občanů (s vůdci) na základě *analyzování výsledků*, jaké problémy jsou nejnaléhavější, nejrozsáhlejší a nejsnáze řešitelné. Dále považuji za prospěšné *zapojit občany* obce do pravidelných plánovaných setkání, kde by se společně řešily problémy. Doporučuji *mobilizovat lidské zdroje* na základě svépomoci tak, že se vyhledají lidé, kteří se ujmou vedení projektu i ti, jež se programů projektu budou účastnit. Je nutné sestavit tým, který bude na projektu pracovat a *personálně zajistí činnosti* jako např. řízení, plánování, účetnictví, vzdělávání, publicita, atp.

Nezbytnou součástí práce na projektu je *plánování*. Je nutné vytvořit podrobný plán způsobu dosažení určených cílů, postupů, metod a perspektiv. Na počátku plánování je potřeba zjistit, zda v oblasti již nepůsobí organizace, duplikující některé poskytované služby. Je vhodné vytvářet partnerství se státním, veřejným a

privátním sektorem, tj. navázat kontakty s drobnými podnikateli a s místními finančními institucemi v lokalitě.

5.2 Metody a postupy

Z kapitoly 5.1 vyplývají tyto metody a postupy:

Metody:

- 1) Průzkum za účelem sběru informací pomocí dotazníku.
- 2) Plánovaná setkání s občany za účelem stanovení aktuálních problémů dané lokality a navržení postupů a možností řešení.
- 3) Vyhledání a výběr členů realizačního týmu.

Postupy:

- 1) Vytvoření dotazníku pro průzkum názorů občanů (viz Příloha č.5, Příloha č.6).
- 2) Realizace setkání za účelem sestavení adresáře občanů, jenž budou pozváni k setkání.
- 3) Sestavení seznamu občanů, kteří se stanou členy realizačního týmu projektu.

5.3 Záměr projektu

Záměrem projektu „Komunitní centrum v Hovorčovicích“ je integrovaný rozvoj území obce Hovorčovice. Hlavním pilířem projektu byla stanovena podpora budování občanské komunity a rozvoj občanské společnosti v obcích se satelitním osídlením. V dané lokalitě se v současné době nachází budova bývalé základní školy, jež není od roku 2000 obcí nikterak využívána. V areálu bývalé základní školy se nachází budova, sloužící jako knihovna a nevyužívaná zahrada o rozloze cca 300m². Celý pozemek i s budovami je oplocen a ideálně by splňoval požadavky komunitního centra, mohl by fungovat jako komplex budov a služeb. Starosta obce Hovorčovice přislíbil pronájem školy za účelem využití prostor k provozování komunitního centra.

Záměrem projektu je, aby se komunitní centrum stalo místem, podporujícím změny v místním společenství a napomáhajícím zkvalitnit život v obci. Komunitní centrum chce reagovat svými programy na nejpálčivější místní sociální problémy a do svého působení by zařadilo:

- programy vzdělávací, kulturní a sociální pro zlepšení životních podmínek v obci;
- programy vzdělávání vedoucí k sociální integraci;
- programy vytváření místních partnerství a budování místních komunit;
- programy zpracování komunitních plánů a rozvoje občanské společnosti na místní úrovni.

První fáze projektového záměru směřuje k rekonstrukci budovy bývalé základní školy. Úkolem druhé fáze projektu je vybudování komunitního centra včetně vybavení a zprovoznění plánovaných služeb občanům.

5.4 Místo realizace projektového záměru

Místem realizace projektového záměru je obec Hovorčovice. Tato obec se nachází na hranici hlavního města Prahy a spadá svou polohou do Středočeského kraje. Celá obec je pomyslně rozdělena na starou a novou zástavbu. Ve staré zástavbě (původní) žijí převážně starousedlíci a jejich potomci a v nové zástavbě žijí novousedlíci, kteří se do Hovorčovic přestěhovali v posledních několika málo letech.

V Hovorčovicích žije ke 4.4.2007 asi 2 tisíce obyvatel. Počet obyvatel nemůže být udáván přesně dle výsledků statistické ročenky, jelikož cca ¼ obyvatel není hlášena k trvalému bydlišti, přesto že v obci Hovorčovice bydlí. Statistická ročenka vychází z údajů o trvalém bydlišti.

Tabulka č. 1 „Počet obyvatel žijících v obci Hovorčovice“

Počet obyvatel	Rok 1991	Rok 2001	Rok 2007
přihlášených k trvalému bydlišti v obci	998	984	1540
nepřihlášených k trvalému bydlišti	200	250	500
počet domů (čísels popisných) v obci	370	388	720

Zdroj: Obecní úřad Hovorčovice

Obec Hovorčovice se potýká s vybudováním technického zařízení obce jako např.e kanalizace, komunikace či veřejné osvětlení a na budování sociálních služeb, kulturního života v obci a volnočasových aktivit nemá dostatečné finanční prostředky.

Volnočasové aktivity jsou v obci zaměřeny pouze na sportovní aktivity (fotbal, tenis). V posledních letech vzniklo v Hovorčovicích Vitall centrum, jenž je zaměřeno na zdravou výživu a volnočasové aktivity maminek a malých dětí a to v odpoledních hodinách. Realizace komunitního centra by neduplovala aktivity Vitall centra, ale naopak by je doplňovala a rozšiřovala, protože v obci chybí:

- volnočasové aktivity pro mládež a preventivní programy sociálně patologických jevů u této věkové skupiny (není můžeme vidět mládež jak se nudí, demoluje zařízení obce a experimentuje s alkoholem na veřejných prostranstvích),
- pravidelné programy pro rodiny s dětmi a preventivní programy proti sociální izolaci matek na mateřské dovolené (především v dopoledních hodinách s možností aktivního zapojení maminek do výběru a vytváření programů),
- komunitní plánování + motivace občanů k aktivnímu zapojení do dění v místní komunitě,
- informační a poradenské služby,
- kulturní a společenské aktivity pro staré občany (s možností zapojení do těchto aktivit),

- neutrální místo pro obyvatele Hovorčovic, které by sloužilo k setkávání, aktivnímu trávení volného času, podílelo se na komunitním plánování a pružně vytvářelo programy dle poptávky obyvatel obce.

5.5 Cíle projektu

1. Poskytování specifických typů sociálních služeb, především komunitního a nízkoprahového charakteru, dle potřeb cílových skupin v místě působení.
2. Podílení se na komunitním plánování (partnerství s obcí, motivace občanů k zapojení do dění místní komunity).
3. Vytvářet programů dle poptávky místní komunity.
4. Rozvíjet fenomén dobrovolnictví v oblasti sociálních služeb.
5. Rozvíjet sociální prevenci pro rodiny s dětmi a preventivní programy proti sociální izolaci matek na mateřské dovolené.
6. Pomoci matkám při začleňování do pracovního procesu po ukončení mateřské dovolené.
7. Podílet se na programech prevence kriminality zejména pro mládež ve věku 15-25 let ohroženou delikvencí.
8. Přispívat k vytváření podmínek pro omezení sociální exkluze v nově vzniklé lokalitě.
9. Zajistit informační, podpůrný a poradenský servis (poradenství, krizová intervence, individuální klientská práce) pro obyvatele dané lokality.

5.6 Cílová skupina

Vzhledem k charakteru komunitního centra poskytované služby chtějí zapojit do komunitního dění všechny věkové kategorie občanů. Důležité však je vytvořit programy v rámci prevence kriminality mládeže, prevence sociálního vyloučení matek na mateřské dovolené a starých občanů. Speciální programy by se týkaly těchto cílových skupin:

- neorganizované děti a mládež,

- mladiství pachatelé trestné činnosti,
- matky s dětmi,
- staří občané.

5.7 Předpokládaná doba realizace a náklady projektu

Předpokládaná doba realizace:

- zahájení 04/2008
- ukončení 04/2010

Celkové náklady projektu:

- 2.500.000 Kč

Předpokládané zdroje financování:

- sponzorství
- přímé výnosy projektu

Míra připravenosti projektu:

- hrubý časový harmonogram a hrubý rozpočet

5.8 Kde žádat o grant

Organizací, kde žádat o grant je mnoho, např. Ministerstvo sociální práce a sociálních věcí, Ministerstvo pro místní rozvoj, Evropský sociální fond, Evropský fond pro regionální rozvoj, Hlavní město Praha, atp. Pro reálnou možnost zpracování žádosti o grant je nutné splňovat mnoho podmínek. Pro projekt „Komunitní centrum Hovorčovice“ je nutné najít takový grant, který umožňuje realizaci investiční části projektu, protože budova bývalé školy je v dezolátním stavu a bude potřeba ji rekonstruovat. Považuji za důležité získat co nejvíce informací o podmínkách nároku na grant. Velice užitečnou zkušeností může být a myslím, že určitě je konzultace s odborníkem, který se v problematice grantů orientuje. Je zde také možnost zadat zpracování projektu firmě, která má v náplni práce projektové poradenství. Například Centrum komunitní práce Ústí nad Labem se zabývá zpracováním projektových žádostí z fondů Evropské unie, obcím a

neziskovým organizacím. Zpracovává projektové žádosti na téma komunitní plánování a sociální plánování pro obce, podpora lidských zdrojů, rozvoj venkova, atp. (MAŠÍNOVÁ, *Komunitní plánování*, 2007).

Projekt „Komunitní centrum v Hovorčovicích“ by nejlépe splňoval požadavky grantu, jenž je zaměřen na rozvoj lidských zdrojů v regionech. Například Ministerstvo pro místní rozvoj ve Společném regionálním operačním programu obsahuje Prioritu 3 – Rozvoj lidských zdrojů v regionech. Tyto projekty jsou spolufinancovány Evropským fondem pro regionální rozvoj a Evropským sociálním fondem.

Ministerstvo pro místní rozvoj, Společný regionální operační program (SROP)

Priorita 3 – Rozvoj lidských zdrojů v regionech

Opatření 3.2 – Podpora sociální integrace v regionech

Toto opatření se zaměřuje na podporu širokého spektra aktivit v oblasti sociální integrace na místní či regionální úrovni.

Neinvestiční podpora je orientována na:

- Poskytování služeb, realizující podpůrné projekty pro různé znevýhodněné skupiny obyvatelstva.
- Rozvoj občanské společnosti, vytváření komunitních plánů, spolupráci nestátních neziskových organizací a organizací zřizování státem, kraji nebo obcemi.
- Typy podporovaných projektů Opatřením 3.2:
  - programy vytváření místních partnerství a budování místních komunit;
  - programy zpracování komunitních plánů a rozvoje občanské společnosti na místní úrovni;
  - programy vzdělávání vedoucí k sociální integraci;
  - vzdělávací, kulturní a sociální programy pro zlepšení životních podmínek obcí a regionů;

Konečnými příjemci tohoto grantu jsou kraje (gestoři grantových schémat), konečnými uživateli jsou obce, nestátní neziskové organizace či organizace

zřizované kraji a obcemi. Minimální přípustná výše celkových uznatelných nákladů na 1 akci je 300.000 Kč. (Ministerstvo pro místní rozvoj, *Příručka pro žadatele*, 2004).

Úplnou novinkou mezi Regionálními operačními programy je program ROP NUTS II Střední Čechy. Jednou z priorit tohoto programu je Prioritní osa 3 – Integrovaný rozvoj území pro období 2007 – 2013. Regionální rada regionu soudržnosti Střední Čechy předpokládá, že Programový dokument pro ROP NUTS II bude schválený do července roku 2007. Vyhlášení první výzvy pro připravené oblasti podpory se bude konat v září 2007.

FONDY EVROPSKÉ UNIE – ROP NUTS II Střední Čechy

Prioritní osa 3 – Integrovaný rozvoj území

3.3 Rozvoj venkova

- bude územně zaměřen na obce a města s počtem obyvatel vyšším než 500,
- podpora bude směřovat na revitalizaci částí obcí a měst a na zvýšení dostupnosti a kvality veřejných služeb, což povede k celkovému zkvalitnění života obyvatel v těchto obcích,
- rozvoj obcí bude zaměřen na vzdělávací infrastrukturu, zdravotnickou infrastrukturu, sociální infrastrukturu a volnočasové aktivity (Ministerstvo pro místní rozvoj, *Regionální operační programy*, 2003).

5.9 Shrnutí

V této kapitole jsem se pokusila nastínit a nasměrovat pro další zpracování projekt, který jsem pracovně nazvala „Komunitní centrum v Hovorčovicích“. Tento projekt byl naplánován pro obec Hovorčovice.

V částech této kapitoly jsem rozpracovala návod, jak postupovat od myšlenky vzniku „návrhu“, až po žádost o grant. Pojmenovala jsem základní názvy nutné ke zpracování každé žádosti o grant, jako např.: záměr projektu, místo realizace

projektového záměru, cíl projektu, cílová skupina, atp. Nastínila jsem návrhy institucí, u kterých je možné podat si žádost o grant a seznámila čtenáře s problematikou, která může být se žádostí o grant spojena.

6 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce je snaha upozornit na dopad intenzivní výstavby satelitních městeček. V Čechách se s touto problematikou teprve seznamujeme. Nejvíce satelitních měst bylo postaveno ve Středočeském kraji. V krátkém časovém úseku se do obcí přistěhoval velký počet obyvatel - a to především mladých rodin s dětmi do 14 let. Obce nejsou schopny tento nový příliv obyvatel řešit. Problematiku řešení rychlého nárůstu počtu obyvatel v obcích ztěžuje i okolnost, že satelitní městečka nejsou fungujícími samostatnými malými městy, z čehož může plynout řada negativních důsledků pro obec, satelitní město a jejich obyvatele. Satelitní městečka jsou plánována pouze k bydlení, chybí v nich veřejný prostor i občanská vybavenost. S označením „satelitní městečka“ souvisejí pojmy: „ztráta identity“, „ztráta místa“, „vykořenění“ a „izolace“. Tato bakalářská práce upozorňuje na skutečnost, jež by se v budoucnu mohla stát příčinou zvýšeného výskytu sociálních problémů a sociálně patologických jevů. Tyto jevy by mohly být jednou z příčin budoucí *krize rodiny*.

Tato bakalářská práce také poukázala na skutečnost, že problematika satelitních městeček a život v nich úzce souvisejí s pojmem „domov“. Fenomén domova bývá v moderní době zanedbávanou skutečností, ač vypovídá o našich kořenech, o zakotvení, o vědomí identity, o místě, kde člověk prožívá blízkost a sounáležitost jak s místem samotným, tak i s lidmi, kteří jsou s tímto místem a s námi nějakým způsobem provázání. Rozšířeným domovem je pro člověka prostředí, ve kterém žije. Pozitivní vazba na toto prostředí úzce souvisí s tím, zda se na utváření svého okolí člověk aktivně podílí či nikoli.

V této bakalářské práci jsem navrhla postupy změn, jež by dle mého názoru mohly pomoci obcím a občanům při vytváření občanské komunity a tím zároveň při řešení dosavadní nelehké situace. Dospěla jsem k závěru, že by se do procesů změn měli

zapojit jednak *představitelé obecních úřadů* (územním rozhodnutím, motivací občanů, podporou projektů), jednak *neziskové organizace* (zřízením komunitního centra, poskytováním poradenských a informačních služeb) a v neposlední řadě *sami občané* (přihlášením se k trvalému bydlišti, požadováním a aktivním zapojováním do uskutečňování změn). Budování občanské pospolitosti a plánované změny v obcích jsou závislé na vzájemné kooperaci a aktivní spolupráci všech zainteresovaných stran. Snaha zlepšit kvalitu lidského života přispívá k prevenci sociálních problémů i duševních chorob a poruch.

V této bakalářské práci se ukazuje mnoho jevů, které by si zasloužily zvláštní výzkum či samostatné sledování. Zejména se jedná o následující jevy: rizikové chování mládeže (vandalismus, delikventní činnost), závislost na alkoholu a rozvodovost.

SOUPIŠ BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

CÍSAŘOVÁ, P. Jsem doma tam, kde žiji. *Psychologie dnes*, 2005, roč. 11, č. 10, s. 11-15.

FLEXNER, S. B., et al. *Compact unabridged dictionary*. 2nd ed. New York: Random house, 1996. p. 2230. ISBN 0-679-45026-2.

GEIST, B. *Psychologický slovník*. 2.vyd. Praha: Vodnář, 2000, s.126. ISBN 80-86226-07-7.

HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Slon, 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1.

HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s.267. ISBN 80-7178-303-X.

HNILIČKA, P. *Sídelní kaše*. Brno: ERA, 2005. 129 s. ISBN 80-7366-028-8.

CHALOUPKOVÁ, H. *Moje obec, moje město – věc veřejná*. Praha: Nadace VIA, 2000. 67 s.

KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. 4. vyd. Brno: Doplněk, 1992. 125 s. ISBN 80-7239-091-0.

KOLÍNSKÁ, R. *Mateřská centra*. Praha: Pražské matky, 1995. 174 s. ISBN 80-901864-0-8.

KREJCAROVÁ, L. Quo vadis, veřejný prostore? *Týden*, 2007, roč. XIV, č.13, s. 66-67.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 2003a, s.57, 92, 93, 94, 223. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O., aj. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003b. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, *Příručka pro žadatele*. Praha: Odbor řídicího orgánu SROP a JPD Praha, 2004. 82 s. Č.j. 12 568/2004-53.

OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. 2.vyd. Academia, 2005. s.42. ISBN 80-200-1266-4.

PEŠKOVÁ, J. *Vztah ke světu jako celku*. In: *Základy společenských věd*. Díl IV. Praha: Eurolex Bohemia, 2004a. 651-721 s. ISBN 80-86432-66-1.

PEŠKOVÁ, J., aj. *Hledání souřadnic společného světa*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004b. 521 s. ISBN 80-86432-91-2.

PEŠKOVÁ, J. *Úvod do filozofie*. Praha: Katedra andragogiky a personálního řízení FSUK v Praze, 1998. 81 s.

PEŠKOVÁ, J. a SCHÜCKOVÁ, L. *Já člověk*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 270 s. ISBN 80-04-21766-4.

PODRACKÝ, V. *Návrat k domovu*. Olomouc: Votobia, 2004. 134 s. ISBN 80-7220-206-5.

PONĚŠICKÝ, J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006. 266 s. ISBN 80-7254-861-1.

SVOBODOVÁ, H. *Krajina jako domov*. Žďár nad Sázavou: Okresní knihovna M.J.Sychry, 1996. 110 s. ISBN 80-900918-5-7.

ŠÍPEK, J. *Úvod do geopsychologie*. Praha: ISV, 2001. 163 s. ISBN 80-85866-70-6.

VLTVAROVÁ, K. *Satelit po satelitu*. *Týden*, 2007, roč. XIV, č. 13, s. 64-65.

INTERNETOVÉ ADRESY

BÁRTOVÁ, E. *Obce mají parazity. Satelitní města* /online/. ©2007 /cit. 11.3.2007/.
Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=332003/>

KALINOVÁ, M. Informační portál Občanské společnosti, *Územní plánování, jak na to* /online/. ©2003, poslední revize 27.3.2007 /cit.25.4.2007/.
Dostupné z <http://www.obcan.ecn.cz/?apc=uj-1-1976528/>

MAŠÍNOVÁ, L. Informační portál Centra komunitní práce Ústí nad Labem, *Komunitní plánování* /online/, poslední revize 16.4.2007 /cit.18.4.2007/.
Dostupné z <http://www.ckpul.cz/>

Informační portál Českého statistického úřadu, *Rozmístění a koncentrace obyvatelstva ČR časová řada 1961-2001* /online/. ©2003, poslední revize 23.4.2007 /cit.29.2.2007/.
Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4120-03/>

Informační portál Ministerstva pro místní rozvoj, *Regionální operační programy* /online/.
©2003 /cit.21.4.2007/.
Dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/>

Informační portál Středočeského kraje pro společný regionální operační program, *Modelový projektový list* /online/. ©2007 /cit.21.4.2007/.
Dostupné z <http://stack.kr-stredocesky.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Obce mají parazity. Satelitní města
(<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=332003>)

Příloha č. 2: Návrh motivačního dopisu

Příloha č. 3: Letecký pohled na lokalitu satelitního města v Hovorčovicích

Příloha č. 4: Rozjitřené vášně v Hovorčovicích
(<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=332003>)

Příloha č. 5: Průvodní dopis k dotazníku

Příloha č. 6: Návrh dotazníku

Příloha č. 7: Fotodokumentace objektu ZŠ v Hovorčovicích

PŘÍLOHA č. 1: Obce mají parazity. Satelitní města

Býval to sen, dnes je noční můrou.

14:10 | 23.1.2007 | [Eliška Bártová](#)

Praha - Bývalo to vysněné bydlení. Růžová fasáda, domky jeden vedle druhého, oplocená enkláva na okraji měst. Z roztomilého snu je noční můra.

Až nyní se začíná mluvit o tom, že život v satelitních městech přináší víc problémů než pozitiv.

Vítejte v Hovorčovicích

Pustou ulicí sevřenou z obou stran sobě podobnými domky pomalu prochází žena s kočárkem. Kolem ní krouží na kolečkových bruslích starší z dětí. Je krátce po poledni a satelitní město na okraji Hovorčovic nedaleko Prahy zeje prázdnotou.

Stejně jako 60 procent všech Čechů - i Veronika Daniárová vždy toužila mít vlastní domek se zahrádkou. Sen se jí splnil, ke spokojenosti má ale daleko.

"Slíbili, že tu postaví hřiště pro děti, domy s obchody, náměstíčko. Nic z toho nesplnili," říká mladá žena. "Připadám si spíš jako na sídlišti, než na vesnici."

Paní Daniárová nemá na své procházce kam spěchat; obkroužit areál satelitního města trvá chvíli, pak už není kam jít. Snad jen podlézt teplovodní potrubí, které odděluje novou zástavbu od staré a vyrazit do vesnice. Kde však nic není.

PŘÍLOHA č. 2: Návrh motivačního dopisu

Vážení obyvatelé obce Hovorčovice, víte že,

v Hovorčovicích trvale žije k 4.4.2007 okolo 2 tisíc obyvatel? Z tohoto počtu je 1540 hlášeno k trvalému bydlišti v Hovorčovicích a asi 500 obyvatel, což je 1/4 sice v Hovorčovicích trvale žije několik let, přesto se do dnešního dne k trvalému bydlišti nepřihlásila.

Víte že, každá obec dostává od státu každoročně příspěvek ve výši 3.500 Kč na každého občana, který má trvalé bydliště v dané obci? Jednoduchými počty se lze dostat k financím, o které naše obec již přišla a pokud nenastane změna opět přijde.

V ROCE 2007 PŘIŠLA OBEC O ČÁSTKU 1 750 000 Kč.

(Ty byly státem poslány do obcí a měst, kde má všech 500 občanů hlášené trvalé bydliště i přes to, že bydlí v Hovorčovicích).

ZA POSLEDNÍ TŘI ROKY PŘIŠLY HOVORČOVICE A JEJÍ OBČANÉ O ČÁSTKU 5 250 000 Kč?

Napadá Vás co by se za tuto částku dalo v Hovorčovicích vybudovat či zlepšit tak, aby se nám všem žilo lépe? Částkou 5.250.000Kč by se například mohlo zaplatit:

DĚTSKÉ HŘIŠTĚ

OPRAVA VEŘEJNÉHO OSVĚTLENÍ

ZVELEBENÍ PAKRU

VYČIŠTĚNÍ RYBNÍKA

ÚDRŽBA ČISTOTY VEŘEJNÝCH PROSTOR

(SBĚRNÉ KOŠE PSÝCH VÝTRUSŮ S PYTLÍKY A JEJICH ODVOZ)

Tímto dopisem bychom chtěli apelovat na ty občany, kteří v Hovorčovicích trvale žijí a nejsou přihlášení k trvalému bydlišti v Hovorčovicích. Byli bychom rádi, kdyby jim tento dopis napomohl k rozhodnutí „pomoci obci“ tím, že se přihlásí k trvalému bydlišti, aby obec v budoucnu o další nemalé finanční částky takto zbytečně nepřicházela.

Všem těm, kteří chtějí tento krok udělat, obecní úřad vyjde svými službami vstříc. Obecní úřad v měsíci květen 2007 prodlouží své úřední hodiny (po, st) od 8 do 18

hodin. Veškeré nutné dokumenty k přehlášení okopíruje zdarma na počkání. Pomůže z vyřizováním nových občanských průkazů, pasů a řidičských průkazů. V příloze tohoto dopisu Obecní úřad vydal informační leták o adresách a kontaktech všech důležitých úřadů, které mají souvislost se změnou trvalého bydliště. Víme, že Vám tato „úředničina“ zabere spoustu času, ale věříme, že budete ochotni tento čas věnovat obci. Na oplátku se Vám obec zavazuje, že veškeré takto nově získané finanční prostředky použije na zvelebení Hovorčovic a zpříjemnění života v nich.

V Hovorčovicích, dne 25.4.2007

.....

PŘÍLOHA č. 3: Letecký pohled na lokalitu satelitního města v Hovorčovicích

PŘÍLOHA č. 4: Rozjitřené vášně v Hovorčovicích

PŘÍLOHA č. 5: Průvodní dopis k dotazníku

POTŘEBUJEME VAŠE NÁPADY

30. března 2007

Vážení obyvatelé obce Hovorčovice,

jmenuji se Monika Kaličiaková a jsem členkou občanského sdružení SPOLU, které by chtělo v prostorách bývalé školy vybudovat komunitní centrum. KOMUNITNÍ CENTRUM je zařízení poskytující programy, o něž je v místní komunitě zájem a jejichž cílem je vzdělávání, pěstování zájmů, budování občanské svépomoci či řešení určitého problému obce. Rádi bychom zkvalitnili Váš život v obci Hovorčovice a proto bychom rádi zjistili, jaké služby nejvíce potřebujete a o které služby máte zájem. Naším cílem je také vytipování nejpalcivějších problémů naší obce. Tyto problémy bychom se v budoucnu pokusili společně s Vámi vyřešit.

Vaše náměty jsou prvním krokem plánovacího procesu ke zkvalitnění života v obci. Rádi bychom je využili v plánovaném rozvoji naší obce. Vzhledem k tomu, že Vaše myšlenky a vize jsou pro plánování nových služeb velmi důležité, vyhraďte si prosím několik minut a odpovězte na následující otázky našeho dotazníku. Vyplněný dotazník zanechte prosím na obecní úřad do označené bedny do ..... Příští měsíc se bude konat veřejné setkání občanů Hovorčovic, na němž projednáme výsledky dotazníku a stanovíme další postup.

S úctou

Monika Kaličiaková

Občanské sdružení Spolu

PŘÍLOHA č. 6: Návrh dotazníku

DOTAZNÍK - část první **(mapování poptávky služeb v oblasti)**

1. Kolik vám je let? .....

2. Kolik dětí žije ve vaší domácnosti? .....

3. Jak dlouho žijete v Hovorčovicích? (zakroužkujte odpovídající možnost)

- a) 0 – 1 rok
- b) 1 – 2 roky
- c) 2 – 5 let
- d) 5 – 10 let
- e) 10 roků a více

4. V jaké části Hovorčovic bydlíte?

- a) ve staré zástavbě
- b) ve staré zástavbě, ale v nově postaveném domě
- c) u hřiště v nové zástavbě
- d) za trubkami v nové zástavbě
- e) v novém domě v jiné části obce než se výše uvádí

5. Která část obce se vám líbí nejméně?

- a) komunikace
- b) okolí sběrných míst pro tříděný odpad
- c) chátrající budovy (bývalá škola a přilehlé budovy)
- d) jiné, které .....
- .....

6. Jaká místa v obci máte nejraději? .....

.....

7. Klasifikujte, do jaké míry jste spokojený/spokojená s následujícími službami.

	Nedostatečně	Dobře	Výborně	Žádný názor
Knihovna				
Mateřská škola				
Restaurace				
Tenisové kurty				
Vital centrum				
Kultura v obci				
Zájmová činnost pro děti				
Zájmová činnost pro mládež				
Zájmová činnost pro dospělé				
Odvoz tříděného odpadu				
Čistota v obci				
Informovanost občanů				

8. Podle důležitosti, které podle vás mají uvedené služby, označte pořadí. (Číslo 1 znamená, že tuto službu nebo změnu potřebujete ve své obci nejvíce. Číslo 12 znamená takovou službu nebo změnu, kterou potřebujete nejméně.)

- ..... oprava veřejného osvětlení
- ..... zřízení pošty
- ..... vybudování dětského hřiště
- ..... udržování čistoty po psech (koše na exkrementy)
- ..... dořešení silnic a chodníků

- ..... nová restaurace/kavárna
- ..... zvelebení parku (lavičky, pískoviště)
- ..... měsíčník „obecního novinového plátku“
- ..... znovu otevření školy (možný pouze 1.stupeň, stávající budova je malá)
- ..... vybudování kulturního, volnočasového a informační centra, kde je možné se scházet a trávit volný čas
- ..... vyčištění rybníku a zvelebení jeho okolí (lavičky, chodník, zeleň)
- ..... jiné, uveďte:.....

DOTAZNÍK - část druhá
(Komunitní centrum)

9. Napište podle důležitosti, které služby by jste v komunitním centru využívali, označte pořadí. (Číslo 1 znamená, že tuto službu nebo změnu potřebujete ve své obci nejvíce. Číslo 10 znamená takovou službu, kterou potřebujete nejméně.)

- ..... cukrárna
- ..... kavárna
- ..... dětský koutek
- ..... dětské hřiště v areálu komunitního centra
- ..... výstavy
- ..... místnost s počítači
- ..... mateřské centrum (místo pro maminky s malými dětmi 0-3 roky k setkávání v dopoledních hodinách, naplněné programy)
- ..... besedy s odborníky (psycholog, výtvarník, starostka, atp.)
- ..... kroužky a zájmovou činnost pro děti
- ..... kroužky a zájmovou činnost pro dospělé
- ..... jiné, uveďte .....

kroužky pro děti a mladistvé: ano – ne

- ..... rybářský kroužek
- ..... modelářský kroužek
- ..... počítačový kroužek
- ..... výtvarný kroužek
- ..... turistický kroužek
- ..... fotografický kroužek
- ..... kroužek ochránců přírody
- ..... jiné, uveďte .....

zájmová či volnočasová činnost pro dospělé: ano – ne

- ..... břišní tance
- ..... výtvarná činnost
- ..... jóga
- ..... masáže
- ..... jiné, uveďte .....

10. Jezdíte za kulturním (kroužky) a sportovním vyžitím někam jinam?

- a. Ano všichni členové rodiny – jak daleko?.....
- b. Ano, pouze děti – jak daleko?.....
- c. Ano, pouze rodiče – jak daleko? .....
- d. Ne, postačí nám stávající kulturní a sportovní vyžití v obci Hovorčovice
- e. Ne, nikam nejezdíme

11. Chtěli by jste se na fungování komunitního centra podílet? Ano/Ne

Pokud ano, napište jak často:

- a) pravidelně
- b) 1x týdně
- c) 2x týdně
- d) Chtěl/a bych vést kroužek (jaký ?.....)

- f) Mohu pomoci jinak (např. materiál, sponzorský dar, účetnictví) jak?
.....
- g) Mohu pomoci při zařizování centra svou prací (např. natřít plot, vymalovat, pomoci s úklidem, atp.) jak? .....
- h) příležitostně
- i) ještě nevím

Pokud ne, napište důvod:

- j) nemohu se zapojit, protože nemám čas
- k) nemám zkušenosti, tak nevím, zda bych to zvládl/a
- l) nemám zájem o tyto služby
- m) jiný důvod

PŘÍLOHA č. 7: Fotodokumentace objektu ZŠ v Hovorčovicích

RESUMÉ

písemné práce k bakalářské zkoušce s názvem:

BUDOVÁNÍ OBČANSKÉ KOMUNITY V OBCÍCH SE SATELITNÍM OSÍDLENÍM

Studijní program: Sociální práce a sociální politika

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Vedoucí práce: PhDr. Šturzová Jana, Ph.D.

Autor: Kaličiaková Monika

Cílem této bakalářské práce je snaha upozornit na dopad intenzivní výstavby „satelitních městeček“ v ČR. „Satelitní městečka“ jsou v současné době plánována pouze k bydlení, obvykle v nich chybí veřejný prostor a občanská vybavenost. V krátkém časovém úseku se do obcí, především v okolí velkých měst, přistěhoval velký počet obyvatel. Představitelé těchto obcí nezvládají řešení problematiky spojené s tímto novým přílivem obyvatel do jejich obcí. Obyvatelé „satelitních městeček“ zažívají pocity izolace, vykořenění a ztráty identity. V teoretické části se poukazuje na budoucnost, ve které by se neřešení problémů satelitních městeček mohlo stát příčinou zvýšeného výskytu sociálních problémů a sociálně patologických jevů.

Praktická část je zaměřena na využití teoretických poznatků a jejich propojení do praktických postupů vytváření občanské komunity v obcích se satelitním osídlením. Součástí této části je návrh projektu „Komunitní centrum v Hovorčovicích“, který je postaven na postupech a metodách komunitní práce, stejně jako celá praktická část.

Ze závěru práce vyplývá, že se do procesů potřebných změn musí zapojit představitelé obecních úřadů, neziskové organizace a v neposlední řadě sami občané. Budování občanské komunity v obcích je závislé na vzájemné kooperaci a aktivní spolupráci všech zainteresovaných stran.

Oponentský posudek na bakalářskou práci Moniky Kaličiakové Budování občanské komunity v obcích se satelitním osídlením (PVŠPS; obor: sociální politika a sociální práce, 2007)

Studující M. Kaličiaková si vybrala pro svou bakalářskou práci téma nové, nosné a vysoce užitečné. Po úvodu následuje šest číslovaných kapitol, včetně závěrů práce. V úvodu je uveden stručný nástin obsahu práce a autorka uvádí, že text rozdělí na teoretickou a praktickou část (praktickou částí není výzkum, ale návrh projektu komunitního centra).

První kapitola je velmi osobní a popisuje motivaci autorky k výběru tématu práce (autorka je obyvatelkou satelitního městečka u obce Hovorčovice). Nejpodivnější a velice nešťastná je druhá kapitola, v níž autorka shromáždila soubor citací, které připomínají inspiromaty či starodávné „slavné výroky“, ale text neobsahuje ani náznak autorského zásahu, zobecnění či účasti (viz s. 9 – 11).

Třetí kapitola je věnována filosofické úvaze o významu domova; autorka se opírá převážně o J. Peškovou, ale vynechala například hlavní inspiraci a nejdůkladnější studii o problematice domova u J. Patočky a u dalších filosofů. Subkapitola věnovaná rozdílům tradiční a moderní společnosti je problematickou zkratkou, v níž na ploše dvou stránek nelze vyčerpát ani základní problémy, které je třeba v této oblasti tematizovat. Citace z Kellera je navíc evidentní parafrázi a plagiátem názorů slavného sociologa Maxe Webera. O něco šťastnější je subkapitola o lidské komunitě a o jejím utváření. Uprostřed s. 18 však čtenář narazí na citaci z Peškové, které je do textu vložena bez souvislostí a tvoří jakýsi samostatný kvaziodstavec. Subkapitola o změnách v koncentraci obyvatel v ČR v letech 1961 – 2001 vyvolává otázku pro obhajobu: proč si autorka vybrala zrovna tato léta (migrační trendy jsou v českých zemích výrazné již od r. 1848). Poměrně pozoruhodnými subkapitoly jsou 3.5 a následující, kde se autorka dostává k problematice obcí se satelitním typem osídlení a k popisu sociálních rizik v satelitních obcích. Od čtvrté kapitoly se autorka věnuje návrhu výstavby a situování komunitního centra v obci Hovorčovice. V závěrech práce autorka stručně shrnula ideje celého textu práce. Ze závěrů je také patrné, že problém zakládání nového domova mohl být v práci širěji založen a důkladněji promyšlen.

Text je doplněn seznamem literatury, včetně elektronických pramenů. Od s. 55 následuje soubor příloh, které jsou sice očíslovány a pojmenovány, ale autorka čtenářům utajila vysvětlení, proč jsou vlastně k textu připojeny.

Připomínky k textu práce:

- autorka nemá v textu jednotný systém citací (v části chybně uvádí autora na začátku věty a ihned za ním v závorce rok ??? – čeho vlastně?),
- některé věty jsou neobratně formulovány, text by si zasloužil pečlivou revizi,
- autorka zavedla podivnou grafiku, kdy po každém odstavci vynechává z neznámých důvodů řádek, čímž pak nemůže dodržet normu (30 řádek na stránku); někdy je odstavcem jednoduše citát (!!), jindy odstavec citátem začíná (!!), což naznačuje, že autorka vlastní myšlenky nahrazuje citacemi... (o kap. 2 jsem se již zmínil).
- text se místy více opírá o prameny, než je vhodné; autorka navíc k dané problematice mohla uvést některé další významné autory z oblasti filosofie a sociologie, kteří se zabývali nejen tématikou domova, ale i sídlištním osídlením.

Závěr: práce je věnována perspektivnímu tématu a otevírá zajímavou problematiku. Přes uvedené výhrady, je relativně čtivá a obsahuje nástin řešení problematiky, které ukazuje, že autorka se orientuje nejen v problematice výstavby a fungování satelitních měst, ale i sociální práce v těchto satelitech. Práce splňuje požadavky kladené na bakalářské práce a lze ji doporučit k obhajobě.

doc. PhDr. Jaroslav Kořá

Posudek bakalářské práce

Monika Kaličiaková:

Budování občanské komunity v obcích se satelitním osídlením. PVŠPS 2007

Ve své předkládané bakalářské práci poukazuje Monika Kaličiaková na sociální negativní dopady spojené s intenzivní výstavbou satelitních městeček jako určitým typem soudobého územního stavebního rozvoje a zároveň navrhuje konkrétní způsob řešení ve smyslu manažersky koncipovaného projektu v oblasti sociální práce.

Bakalářská práce je rozdělená na tři části: čistě teoretickou, po které následuje část metodologická a nakonec praktická část obsahující návrh projektového řešení problému vysvětleného v teoretické části.

V teoretické části své práce Monika Kaličiaková vysvětlila filosofické i sociálněvědní založení fenoménu domova a ukázala na význam soustavného a na tradici navazujícího vytváření mezilidských vztahů jako součásti jinak prostorově a mechanicky pojatého prostředí. V tomto smyslu poukázala i na význam komunity pro osobnostní rozvoj a život rodiny. Po teoretické stránce velmi dobře ukázala kořeny sociálního problému spojeného s výstavbou sídlišť, která nereflktuje význam dobře fungujícího sociálního prostředí.

Metodologická část bakalářské práce se soustřeďuje na návrh postupů pro třetí část práce, kde Monika Kaličiaková představuje svůj projekt na řešení sociálního problému spojeného se sociálně-občanským fenoménem života v satelitních sídlišťích. Monika Kaličiaková nejprve vymezuje role jednotlivých součástí komunitní práce tak, jak je lze použít pro vytvářený projekt. Po stránce odborné zde určuje a pojmenovává jednotlivé „stavební kameny“, s nimiž její následný projekt počítá. Všimá si motivace občanů ke svému bydlišti a navrhuje možné technické postupy sloužící k zapojení obyvatel sídliště do činností, které by mohly sociálně neutěšenou situaci obce proměnit. Konkrétně ukazuje možnosti projektové práce soustředěním možností projektových řešení, jak je umožňuje státní a veřejná správa, která dané projekty vyhlašuje. Monika Kaličiaková v této části i prokázala určitou znalost z oblasti územního rozvoje.

Praktická část předložené bakalářské práce je zdařilým pokusem předložit formou projektu názorné řešení sociálního problému představeného v teoretické části práce. Monika Kaličiaková definuje cíle a záměr projektu i cílovou skupinu, místo realizace projektového záměru. Na předchozí část práce navazují konkrétně navrhované postupy a metody. Projekt obsahuje i rozpočtovou část, kde jsou náklady projektu časově vymezené. Konkrétně práce i stanovuje, kde žádat o projekt.

Monika Kaličiaková ve své bakalářské práci prokázala schopnost pochopit teoretické založení problematiky, na kterou se ve své práci soustředila a to včetně orientace v odborné literatuře, kterou dovede i dobře interpretovat. Vedle toho velmi zdařile prokázala schopnost

využít osvojené teoretické poznatky v praxi, tj. ve velmi názorně pojaté koncepci projektu, který je pokusem konkrétně řešit daný sociální problém spojený se sídlištní výstavbou. Lze konstatovat, že předkládaná práce by mohla dobře posloužit jako podnět pro oblast regionálního územního plánování a v tomto smyslu ji doporučuji v nějaké formě i publikovat.

Závěrem lze konstatovat, že Monika Kaličiaková v předkládané bakalářské práci s úspěchem osvědčila schopnost metodicky zpracovat téma z oblasti studijního oboru, který studuje. Doporučuji proto její práci k obhajobě a závěrečnému řízení jejího bakalářského studia.

Vzhledem k významu předkládané bakalářské práce a způsobu jejího zpracování doporučuji Monice Kaličiakové pokračovat ve studiu v magisterském stupni a doporučuji jí dopracovat tuto její bakalářskou práci a předložit ji následně jako diplomovou práci.

V Praze dne 26.5.2007

PhDr. Jana Šturzová, Ph.D.